

Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտ 13

Իրական արժեքի չափում

Նպատակը

1. Սույն ՖՀՄՍ-ն՝
 - ա) սահմանում է *իրական արժեքը*,
 - բ) մեկ ՖՀՄՍ-ում սահմանում է իրական արժեքի չափման հիմունքները, և
 - գ) պահանջում է բացահայտումներ իրական արժեքի չափման վերաբերյալ:
2. Իրական արժեքը շուկայի վրա հիմնված, այլ ոչ թե կազմակերպությանը բնորոշ չափում է: Որոշ ակտիվների և պարտավորությունների համար կարող են առկա լինել դիտելի շուկայական գործարքներ կամ շուկայական տեղեկատվություն: Այլ ակտիվների և պարտավորությունների համար դիտելի շուկայական գործարքներ կամ շուկայական տեղեկատվություն կարող է առկա չլինել: Այնուհանդերձ, իրական արժեքի չափման նպատակը երկու դեպքում էլ նույնն է՝ գնահատել այն գինը, որով ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու *սովորական գործարքը* տեղի կունենար *շուկայի մասնակիցների* միջև չափման ամսաթվի դրությամբ՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում (այսինքն՝ չափման ամսաթվի դրությամբ *ելքի գինը* շուկայի այն մասնակցի տեսանկյունից, ով պահում է ակտիվը կամ ունի պարտավորությունը):
3. Երբ նույնական ակտիվի կամ պարտավորության գինը դիտելի չէ, կազմակերպությունն իրական արժեքը չափում է՝ կիրառելով գնահատման մեկ այլ մեթոդ, որն առավելագույնի է հասցնում համապատասխան (տեղին) *դիտելի ելակետային տվյալների* օգտագործումը և նվազագույնի՝ *ոչ դիտելի* տվյալների օգտագործումը: Քանի որ իրական արժեքը շուկայի վրա հիմնված չափում է, այն չափում է՝ օգտագործելով այն ենթադրությունները (ներառյալ՝ ռիսկերի վերաբերյալ ենթադրությունները), որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին ակտիվի կամ պարտավորության գինը որոշելիս: Հետևաբար, իրական արժեքը չափելիս, ակտիվը պահելու կամ պարտավորությունը մարելու կամ այլ կերպ կատարելու կազմակերպության մտադրությունը տեղին գործոն չէ:
4. Իրական արժեքի սահմանումը շեշտը դնում է ակտիվների և պարտավորությունների վրա, քանի որ դրանք են հաշվապահական չափման հիմնական առարկան: Բացի այդ, սույն ՖՀՄՍ-ն պետք է կիրառվի իրական արժեքով չափվող կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքների համար:

Գործողության ոլորտը

5. Սույն ՖՀՄՍ-ն կիրառվում է, երբ մեկ այլ ՖՀՄՍ-ով պահանջվում կամ թույլատրվում է իրական արժեքի չափումների կամ իրական արժեքի չափումների վերաբերյալ

բացահայտումների (ինչպես իրական արժեքի վրա հիմնված չափումների, ինչպիսին է «իրական արժեք՝ հանած վաճառքի ծախսումներ»-ը, կամ այդ չափումների վերաբերյալ բացահայտումների) կատարում, բացառությամբ 6-րդ և 7-րդ պարագրաֆներում նշված դեպքերի:

6. Սույն ՖՀՄՍ-ի չափման և բացահայտման պահանջները չեն կիրառվում ստորև նշվածների համար՝
 - ա) *«Բաժնետոմսերի վրա հիմնված վճարում»* ՖՀՄՍ 2-ի գործողության ոլորտում գտնվող բաժնետոմսերի վրա հիմնված վճարման գործարքների,
 - բ) *«Վարձակալություններ»* ՖՀՄՍ 16-ին համապատասխան հաշվառվող վարձակալական գործարքների, և
 - գ) այն չափումների, որոնք որոշակի նմանություններ ունեն իրական արժեքի հետ, սակայն իրական արժեք չեն, ինչպես, օրինակ, իրացման գույտ արժեքը *«Պաշարներ»* ՀՀՄՍ 2-ում կամ օգտագործման արժեքը *«Ակտիվների արժեզրկում»* ՀՀՄՍ 36-ում:
7. Սույն ՖՀՄՍ-ով պահանջվող բացահայտումները չեն պահանջվում ստորև նշվածների համար՝
 - ա) *«Աշխատակիցների հատուցումներ»* ՀՀՄՍ 19-ին համապատասխան իրական արժեքով չափվող պլանի ակտիվների,
 - բ) *«Թոշակային հատուցումների պլանների հաշվապահական հաշվառումը և հաշվետվությունները»* ՀՀՄՍ 26-ին համապատասխան իրական արժեքով չափվող թոշակային հատուցումների պլանի ներդրումների,
 - գ) այն ակտիվների, որոնց համար, ՀՀՄՍ 36-ին համապատասխան, փոխհատուցվող գումարը «իրական արժեք՝ հանած օտարման ծախսումներ»-ն է:
8. Սույն ՖՀՄՍ-ում նկարագրված իրական արժեքի չափման հիմունքները կիրառվում են և՛ սկզբնական, և՛ հետագա չափման համար, եթե իրական արժեքի օգտագործումը պահանջվում կամ թույլատրվում է այլ ՖՀՄՍ-ներով:

Չափումը

Իրական արժեքի սահմանումը

9. Սույն ՖՀՄՍ-ում իրական արժեքը սահմանվում է որպես գին, որը չափման ամսաթվի դրությամբ, շուկայի մասնակիցների միջև սովորական գործարքում կատարվող վաճառքից կամ կվճարվեր պարտավորության փոխանցման դիմաց:
10. Պարագրաֆ Բ2-ը նկարագրում է իրական արժեքի չափման ընդհանուր մոտեցումը:

Ակտիվ կամ պարտավորություն

11. Իրական արժեքի չափումը կատարվում է կոնկրետ ակտիվի կամ պարտավորության համար: Հետևաբար, իրական արժեքը չափելիս, կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի տվյալ ակտիվի կամ պարտավորության բնութագրերը, եթե շուկայի

մասնակիցները չափման ամսաթվի դրությամբ ակտիվի կամ պարտավորության գինը որոշելիս հաշվի կառնեին այդ բնութագրերը: Նշված բնութագրերի թվին են պատկանում, օրինակ՝

- ա) ակտիվի վիճակը և գտնվելու վայրը, և
- բ) ակտիվի վաճառքի կամ օգտագործման նկատմամբ սահմանափակումները, եթե այդպիսիք կան:

12. Կոնկրետ բնութագրի ազդեցությունը չափման վրա կլինի տարբեր՝ կախված նրանից, թե այդ բնութագրերն ինչպես հաշվի կառնվեին շուկայի մասնակիցների կողմից:

13. Իրական արժեքով չափվող ակտիվը կամ պարտավորությունը կարող է լինել ստորև նշվածներից որևէ մեկը՝

- ա) առանձին ակտիվ կամ պարտավորություն (օրինակ՝ ֆինանսական գործիք կամ ոչ ֆինանսական ակտիվ), կամ
- բ) ակտիվների խումբ, պարտավորությունների խումբ կամ ակտիվների և պարտավորությունների խումբ (օրինակ՝ դրամաստեղծ միավոր կամ բիզնես):

14. Ակտիվի կամ պարտավորության՝ առանձին ակտիվ կամ պարտավորություն, ակտիվների խումբ, պարտավորությունների խումբ կամ ակտիվների և պարտավորությունների խումբ լինելը, ճանաչման կամ բացահայտման նպատակով, կախված է դրա *հաշվառման միավորից*: Ակտիվի կամ պարտավորության համար հաշվառման միավորը պետք է որոշվի այն ՖՀՄՍ-ին համապատասխան, որը պահանջում կամ թույլատրում է իրական արժեքի չափումը, բացառությամբ, երբ այլ բան է սահմանված սույն ՖՀՄՍ-ում:

Գործարք

15. Իրական արժեքի չափումը ենթադրում է, որ չափման ամսաթվի դրությամբ ակտիվը կամ պարտավորությունը փոխանակվում է շուկայի մասնակիցների միջև սովորական գործարքում՝ ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու նպատակով՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում:

16. Իրական արժեքի չափումը ենթադրում է, որ ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու գործարքը տեղի է ունենում կամ՝

- ա) այդ ակտիվի կամ պարտավորության համար *հիմնական շուկայում*, կամ
- բ) *հիմնական շուկայի բացակայության դեպքում*, տվյալ ակտիվի կամ պարտավորության համար *առավել բարենպաստ շուկայում*:

17. Պարտադիր չէ, որ կազմակերպությունը հիմնական շուկան որոշելու համար կամ, հիմնական շուկայի բացակայության դեպքում, ամենաբարենպաստ շուկան որոշելու համար իրականացնի բոլոր հնարավոր շուկաների համապարփակ որոնում, սակայն կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի այն ամբողջ տեղեկատվությունը, որը խելամտորեն հասանելի է: Հակառակն ապացուցող վկայության բացակայության դեպքում, այն շուկան, որտեղ կազմակերպությունը սովորաբար կնքում է ակտիվը վաճառելու կամ

պարտավորությունը փոխանցելու գործարք, կհամարվի հիմնական շուկան կամ, հիմնական շուկայի բացակայության դեպքում, ամենաբարենպաստ շուկան:

18. Եթե ակտիվի կամ պարտավորության համար առկա է հիմնական շուկա, ապա իրական արժեքի չափումը պետք է ներկայացնի այդ շուկայի գինը (անկախ նրանից՝ այդ գինն ուղղակիորեն դիտելի է, թե գնահատվում է՝ օգտագործելով գնահատման մեկ այլ մեթոդ), եթե նույնիսկ գինը մեկ այլ շուկայում պոտենցիալ ավելի բարենպաստ է չափման ամսաթվի դրությամբ:
19. Կազմակերպությունը պետք է ունենա մուտք հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկա՝ չափման ամսաթվի դրությամբ: Քանի որ տարբեր կազմակերպություններ (և այդ կազմակերպությունների ներսում ձեռնարկատիրական գործունեություններ) տարբեր գործունեություններով կարող են մուտք ունենալ տարբեր շուկաներ, տարբեր կազմակերպությունների (և այդ կազմակերպությունների ներսում բիզնեսների) համար միևնույն ակտիվի կամ պարտավորության հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկան կարող է լինել տարբեր: Հետևաբար, հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկան (հետևաբար, նաև շուկայի մասնակիցները) պետք է դիտարկվի կազմակերպության տեսանկյունից՝ հաշվի առնելով տարբեր գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների միջև տարբերությունները:
20. Թեև կազմակերպությունը պետք է կարողանա մուտք գործել շուկա, սակայն պարտադիր չէ, որ կազմակերպությունը կարողանա վաճառել կոնկրետ ակտիվը կամ փոխանցել կոնկրետ պարտավորությունը չափման ամսաթվի դրությամբ, որպեսզի ի վիճակի լինի չափել իրական արժեքն այդ շուկայում գործող գնի հիման վրա:
21. Եթե նույնիսկ առկա չէ դիտելի շուկա, որպեսզի ապահովի տեղեկատվություն չափման ամսաթվի դրությամբ ակտիվի վաճառքի կամ պարտավորության փոխանցման գնի վերաբերյալ, իրական արժեքը չափելիս, պետք է ենթադրվի, որ գործարքը տեղի է ունեցել հենց այդ ամսաթվին՝ շուկայի այն մասնակցի տեսանկյունից, որը տիրապետում է ակտիվը կամ ունի պարտավորությունը: Այդ ենթադրվող գործարքը հիմք է ստեղծում գնահատելու համար ակտիվի վաճառքի կամ պարտավորության փոխանցման գինը:

Շուկայի մասնակիցները

22. Կազմակերպությունը պետք է չափի ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը՝ օգտագործելով այն ենթադրությունները, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս, ենթադրելով, որ շուկայի մասնակիցները գործում են իրենց լավագույն տնտեսական շահերից ելնելով:
23. Նշված ենթադրությունները մշակելիս՝ կարիք չկա, որ կազմակերպությունը նույնականացնի կոնկրետ շուկայի մասնակիցներին: Փոխարենը, կազմակերպությունը պետք է նույնականացնի այն բնութագրերը, որոնք, ընդհանուր առմամբ, առանձնացնում են շուկայի մասնակիցներին՝ հաշվի առնելով այն գործոնները, որոնք հատուկ են ստորև նշված բոլոր կետերին՝

- ա) ակտիվը կամ պարտավորությունը,
- բ) ակտիվի կամ պարտավորության համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկան, և
- գ) շուկայի մասնակիցները, որոնց հետ կազմակերպությունը տվյալ շուկայում կնքելու է գործարք:

Գինը

- 24. Իրական արժեքն այն գինն է, որը չափման ամսաթվի դրությամբ, ընթացիկ շուկայական պայմաններում, հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայում կստացվեր սովորական գործարքում ակտիվը վաճառելու կամ կվճարվի պարտավորությունը փոխանցելու դիմաց (այսինքն՝ էլքի գինը), անկախ նրանից՝ այդ գինն ուղղակիորեն դիտելի է, թե գնահատվում է օգտագործելով գնահատման մեկ այլ մեթոդ:
- 25. Ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը չափելու համար օգտագործվող հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայի գինը չպետք է ճշգրտվի *գործարքի հետ կապված ծախսումների* գծով: Գործարքի հետ կապված ծախսումները պետք է հաշվառվեն այլ ՖՀՄՍ-ներին համապատասխան: Գործարքի հետ կապված ծախսումներն ակտիվի կամ պարտավորության բնութագրեր չեն, այլ դրանք բնորոշ են հենց գործարքին և տարբերվում են՝ կախված նրանից, թե ինչպես է կազմակերպությունը կնքում գործարք տվյալ ակտիվի կամ պարտավորության համար:
- 26. Գործարքի հետ կապված ծախսումները չեն ներառում *տրանսպորտային ծախսումներ*: Եթե գտնվելու վայրն ակտիվի բնութագիր է (ինչպես կարող է լինել, օրինակ, ապրանքի դեպքում), ապա հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայի գինը պետք է ճշգրտվի այն ծախսումների գծով, եթե այդպիսիք կան, որոնք կառաջանան ակտիվն իր ընթացիկ գտնվելու վայրից տվյալ շուկա փոխադրելու համար:

Կիրառումը ոչ ֆինանսական ակտիվների համար

Առավելագույն և լավագույն օգտագործումը ոչ ֆինանսական ակտիվների համար

- 27. Ոչ ֆինանսական ակտիվի իրական արժեքի չափումը հաշվի է առնում շուկայի մասնակցի՝ տնտեսական օգուտներ ստեղծելու կարողությունը՝ ակտիվի *առավելագույն և լավագույն օգտագործումից* կամ այն շուկայի մեկ այլ մասնակցի վաճառելուց, ով ակտիվը կօգտագործեր *առավելագույն և լավագույն կերպով*:
- 28. Ոչ ֆինանսական ակտիվի *առավելագույն և լավագույն օգտագործումը* հաշվի է առնում ակտիվի այն օգտագործումը, որը ֆիզիկապես հնարավոր է, իրավական տեսանկյունից թույլատրելի և ֆինանսական տեսանկյունից նպատակահարմար, հետևյալ կերպ՝
 - ա) ֆիզիկապես հնարավոր օգտագործումը հաշվի է առնում ակտիվի ֆիզիկական բնութագրերը, որոնք շուկայի մասնակաիցները հաշվի կառնեին ակտիվը գնորոշելիս (օրինակ՝ գույքի գտնվելու վայրը կամ չափը),
 - բ) իրավական տեսանկյունից թույլատրելի օգտագործումը հաշվի է առնում ակտիվի օգտագործման նկատմամբ իրավական սահմանափակումները, որոնք

շուկայի մասնակիցները հաշվի կառնենին ակտիվը գնորոշելիս (օրինակ՝ տվյալ գույքի համար կիրառելի տարածքային կանոնակարգերը),

- գ) ֆինանսական տեսանկյունից նպատակահարմար օգտագործումը հաշվի է առնում, թե արդյոք ակտիվի օգտագործումը, որը ֆիզիկապես հնարավոր է և իրավական տեսանկյունից թույլատրելի, ստեղծում է համապատասխան եկամուտներ կամ դրամական հոսքեր (հաշվի առնելով ակտիվն այդ օգտագործման համար փոփոխելու ծախսումները)՝ ապահովելու համար ներդրումային հատույց, որը շուկայի մասնակիցները կպահանջեն այդ ակտիվում այդպիսի օգտագործման նպատակով կատարված ներդրումից:

29. Ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը որոշվում է շուկայի մասնակիցների տեսանկյունից, եթե նույնիսկ կազմակերպությունը նախատեսում է այդ ակտիվի մեկ այլ օգտագործում: Այնուամենայնիվ, կազմակերպության ոչ ֆինանսական ակտիվի ընթացիկ օգտագործումը համարվում է այդ ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործում, բացառությամբ, երբ շուկայական կամ այլ գործոններ հուշում են, որ շուկայի մասնակիցների կողմից տվյալ ակտիվի մեկ այլ օգտագործումը առավելագույնին կհասցնեք ակտիվի արժեքը:

30. Իր մրցակցային դիրքը պաշտպանելու կամ այլ նկատառումներից ելնելով՝ կազմակերպությունը կարող է նախատեսել ակտիվորեն չօգտագործել ձեռք բերված ոչ ֆինանսական ակտիվը կամ այն կարող է նախատեսել չօգտագործել ակտիվն իր առավելագույն և լավագույն կերպով: Օրինակ, նշվածը կարող է տեղի ունենալ ձեռքբերված ոչ նյութական ակտիվի դեպքում, որը կազմակերպությունը պլանավորում է օգտագործել որպես պաշտպանական միջոց՝ կանխելու այլոց կողմից այդ ակտիվի օգտագործումը: Այդուհանդերձ, կազմակերպությունը պետք է չափի ոչ ֆինանսական ակտիվի իրական արժեքը՝ ենթադրելով դրա առավելագույն և լավագույն օգտագործումը շուկայի մասնակիցների կողմից:

Գնահատման հիմքում ընկած ենթադրությունները ոչ ֆինանսական ակտիվների համար

31. Ոչ ֆինանսական ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը սահմանում է ակտիվի իրական արժեքը չափելու համար օգտագործվող գնահատման հիմքում ընկած ենթադրությունները հետևյալ կերպ՝

- ա) ոչ ֆինանսական ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը շուկայի մասնակիցների համար կարող է ապահովել առավելագույն արժեք՝ այլ ակտիվների (տեղակայված կամ այլ կերպ օգտագործման համար հարմարեցված) հետ համակցության մեջ կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների (օրինակ՝ բիզնես) հետ համակցության մեջ որպես խումբ այդ ակտիվն օգտագործելու միջոցով.

- (i) եթե ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը դրա օգտագործումն է այլ ակտիվների կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ, ապա այդ ակտիվի իրական արժեքն այն գինն է, որը կստացվեր ընթացիկ գործարքում

ակտիվի վաճառքից՝ ենթադրելով, որ այդ ակտիվն օգտագործվելու է այլ ակտիվների կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ միասին, և որ այդ ակտիվներն ու պարտավորությունները (այսինքն՝ դրա համալրող ակտիվները և դրանց հետ կապված պարտավորությունները) հասանելի կլինեն շուկայի մասնակիցներին,

(ii) ակտիվի հետ և համալրող ակտիվների հետ կապված պարտավորությունները ներառում են այն պարտավորությունները, որոնք ֆինանսավորում են շրջանառու կապիտալը, սակայն չեն ներառում ակտիվների խմբից դուրս գտնվող ակտիվների ֆինանսավորման համար օգտագործվող պարտավորությունները,

(iii) ոչ ֆինանսական ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործման վերաբերյալ ենթադրությունները պետք է հետևողական լինեն բոլոր ակտիվների համար (որոնց համար առավելագույն և լավագույն օգտագործումը տեղին է), որոնք պատկանում են այն ակտիվների խմբին կամ ակտիվների և պարտավորությունների խմբին, որոնց շրջանակներում ակտիվն օգտագործվելու է.

բ) ոչ ֆինանսական ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը շուկայի մասնակիցների համար կարող է ապահովել առավելագույն արժեք՝ առանձին հիմունքով (առանձին օգտագործվելու միջոցով): Եթե ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումն այդ ակտիվն առանձին օգտագործելն է, ապա ակտիվի իրական արժեքն այն գինն է, որը կստացվեր ընթացիկ գործարքում՝ ակտիվը շուկայի մասնակիցներին վաճառելուց, որոնք ակտիվը կօգտագործեն առանձին հիմունքով:

32. Ոչ ֆինանսական ակտիվի իրական արժեքը չափելիս ենթադրվում է, որ ակտիվը վաճառվում է այլ ՖՀՄՍ-ներում սահմանված հաշվառման միավորին համապատասխան (որը կարող է լինել առանձին ակտիվ): Նշվածը տեղի ունի նույնիսկ այն դեպքում, երբ իրական արժեքի այդ չափումը ենթադրում է, որ ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը դրա օգտագործումն է այլ ակտիվների կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ, քանի որ իրական արժեքի չափումը ենթադրում է, որ շուկայի մասնակիցն արդեն ունի համալրող ակտիվները և դրանց հետ կապված պարտավորությունները:

33. Պարագրաֆ Բ3-ում նկարագրվում է գնահատման հիմքում ընկած ենթադրությունների հասկացության կիրառումը ոչ ֆինանսական ակտիվների համար:

Կիրառումը պարտավորությունների և կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքների համար

Ընդհանուր սկզբունքներ

34. Իրական արժեքի չափումը ենթադրում է, որ ֆինանսական կամ ոչ ֆինանսական պարտավորությունը կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքը (օրինակ՝ ձեռնարկատիրական միավորումում որպես հատուցում թողարկված բաժնեմասերը)

փոխանցվում են շուկայի մասնակցին՝ չափման ամսաթվի դրությամբ: Պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի փոխանցումը ենթադրում է հետևյալը՝

ա) պարտավորությունը կմնա չմարված և շուկայի մասնակից ստացողից կպահանջվի կատարել պարտականությունը: Չափման ամսաթվի դրությամբ պարտավորությունը կոնտրագենտի հետ մարված կամ այլ կերպ դադարած չի լինի,

բ) կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքը կմնա չմարված (շրջանառության մեջ), և շուկայի մասնակից ստացողին կանցնեն գործիքի հետ կապված բոլոր իրավունքներն ու պարտականությունները: Գործիքը չափման ամսաթվի դրությամբ չեղյալ համարված կամ այլ կերպ մարված չի լինի:

35. Եթե նույնիսկ առկա չէ դիտելի շուկա՝ պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի մասին գնային տեղեկատվություն տրամադրելու համար (օրինակ՝ այն պատճառով, որ պայմանագրային կամ իրավական այլ սահմանափակումներ խոչընդոտում են նման միավորների փոխանցմանը), դիտելի շուկա կարող է առկա լինել այլոց կողմից որպես ակտիվներ պահվող այդպիսի միավորների համար (օրինակ՝ կորպորատիվ պարտատոմս կամ կազմակերպության բաժնետոմսերի գծով գնման օպցիոն):

36. Բոլոր դեպքերում կազմակերպությունը պետք է առավելագույն չափով օգտագործի համապատասխան դիտելի ելակետային տվյալները և նվազագույն չափով օգտագործի ոչ դիտելի ելակետային տվյալները՝ բավարարելու իրական արժեքի չափման նպատակը, այն է՝ գնահատել այն գինը, որով պարտավորությունը կամ սեփական բաժնային գործիքը փոխանցելու սովորական գործարքը տեղի կունենա շուկայի մասնակիցների միջև չափման օրվա դրությամբ՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում:

Այլոց կողմից որպես ակտիվներ պահվող պարտավորություններ և բաժնային գործիքներ

37. Երբ նույնական կամ համանման պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի փոխանցման համար գնանշվող գին առկա չէ, և նույնական միավորը մեկ այլ կողմի կողմից պահվում է որպես ակտիվ, կազմակերպությունը պետք է չափի պարտավորության կամ բաժնային գործիքի իրական արժեքը շուկայի այն մասնակցի տեսանկյունից, որը չափման ամսաթվի դրությամբ նույնական միավորը պահում է որպես ակտիվ:

38. Նման դեպքերում կազմակերպությունը պետք է չափի պարտավորության կամ բաժնային գործիքի իրական արժեքը հետևյալ կերպ՝

ա) օգտագործելով մեկ այլ կողմի կողմից որպես ակտիվ պահվող նույնական միավորի համար *ակտիվ շուկայում* գնանշվող գինը, եթե այդ գինն առկա է,

բ) եթե այդ գինն առկա չէ, ապա օգտագործելով այլ դիտելի ելակետային տվյալներ, ինչպես օրինակ, այն շուկայում գնանշվող գինը, որն ակտիվ շուկա չի

հանդիսանում որպես ակտիվ մեկ այլ կողմի կողմից պահվող նույնական միավորի համար,

- գ) եթե վերը (ա) և (բ) կետերում նշված դիտելի գները առկա չեն, ապա օգտագործելով գնահատման մեկ այլ մեթոդ, ինչպես օրինակ՝
- (i) *եկամտային մոտեցումը* (օրինակ՝ ներկա արժեքի մեթոդը, որի դեպքում հաշվի են առնվում ապագա դրամական հոսքերը, որոնք շուկայի մասնակիցը կակնկալի ստանալ պարտավորությունը կամ բաժնային գործիքը որպես ակտիվ պահելու արդյունքում, տե՛ս F10 և F11 պարագրաֆները),
 - (ii) *շուկայական մոտեցումը* (օրինակ՝ օգտագործելով այլ կողմերի կողմից որպես ակտիվներ պահվող համանման պարտավորությունների կամ բաժնային գործիքների համար գնանշվող գները. տե՛ս F5-F7 պարագրաֆները):

39. Կազմակերպությունը պետք է ճշգրտի մեկ այլ կողմի կողմից որպես ակտիվ պահվող պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի գնանշվող գինը, միայն այն դեպքում, եթե կան գործոններ, որոնք յուրահաստուկ են ակտիվին, բայց կիրառելի չեն պարտավորության կամ բաժնային գործիքի իրական արժեքի չափման համար: Կազմակերպությունը պետք է ապահովի, որ ակտիվի գինը չարտացոլի այդ ակտիվի վաճառքը խոչընդոտող սահմանափակման ազդեցությունը: Ստորև նշված են այն գործոններից մի քանիսը, որոնք կարող են ցուցանել, որ ակտիվի գնանշվող գինը պետք է ճշգրտվի՝

- ա) ակտիվի գնանշվող գինը վերաբերում է մեկ այլ կողմի կողմից որպես ակտիվ պահվող համանման (սակայն ոչ նույնական) պարտավորությանը կամ բաժնային գործիքին: Օրինակ, պարտավորությունը կամ բաժնային գործիքը կարող է ունենալ կոնկրետ բնութագիր (օրինակ՝ թողարկողի պարտքային որակը), որը տարբերվում է որպես ակտիվ պահվող համանման պարտավորության կամ բաժնային գործիքի իրական արժեքում արտացոլված բնութագրից,
- բ) ակտիվի հաշվառման միավորը նույնը չէ, ինչ որ պարտավորության կամ բաժնային գործիքի համար է: Օրինակ՝ պարտավորությունների դեպքում, երբեմն, ակտիվի գինն արտացոլում է այն փաթեթի համակցված գինը, որը բաղկացած է և՛ թողարկողի կողմից վճարման ենթակա գումարներից, և՛ երրորդ կողմերի տրամադրած պարտքի որակի բարելավման միջոցից: Եթե պարտավորության հաշվառման միավորը համակցված փաթեթի համար չէ, ապա նպատակը ոչ թե համակցված փաթեթի իրական արժեքի, այլ թողարկողի պարտավորության իրական արժեքի չափումն է: Հետևաբար, այսպիսի դեպքերում, կազմակերպությունը պետք է ճշգրտի ակտիվի համար դիտելի գինը՝ որպեսզի բացառի երրորդ կողմի տրամադրած պարտքի որակի բարելավման միջոցի ազդեցությունը:

Պարտավորություններ և բաժնային գործիքներ, որոնք այլ կողմերի կողմից որպես ակտիվներ չեն պահվում

40. Երբ նույնական կամ համանման պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքների փոխանցման համար գնանշվող գին առկա չէ, և նույնական միավորը չի պահվում մեկ այլ կողմի կողմից որպես ակտիվ, կազմակերպությունը պետք է չափի պարտավորության կամ բաժնային գործիքի իրական արժեքը՝ օգտագործելով գնահատման որևէ մեթոդ շուկայի այն մասնակցի տեսակյունից, որը կրում է պարտավորությունը կամ թողարկել է սեփական կապիտալի նկատմամբ պահանջը (գործիքը):
41. Օրինակ, ներկա արժեքի մեթոդը կիրառելիս, կազմակերպությունը կարող է հաշվի առնել ստորև նշվածներից ցանկացածը՝
- ա) ապագա դրամական միջոցների արտահոսքերը, որոնք շուկայի մասնակիցը կարող է ակնկալել կրել պարտականությունը կատարելիս, ներառյալ՝ այն փոխհատուցումը, որը շուկայի մասնակիցը կպահանջի պարտականությունը ստանձնելու համար (տես՝ Բ31-Բ33 պարագրաֆները),
 - բ) այն գումարը, որը շուկայի մասնակիցը կստանար նույնական պարտավորությունը կամ բաժնային գործիքը կնքելու կամ թողարկելու համար՝ օգտագործելով այն ենթադրությունները, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին՝ նույն պայմանագրային պայմաններով պարտավորություն կամ բաժնային գործիք թողարկելու համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայում նույնական (օրինակ՝ պարտքային միևնույն բնութագրերով) միավորը գնորոշելիս:

Չկատարման ռիսկ

42. Պարտավորության իրական արժեքն արտացոլում է *չկատարման ռիսկի* ազդեցությունը: Չկատարման ռիսկը ներառում է կազմակերպության սեփական պարտքային ռիսկը (ինչպես սահմանված է *«Ֆինանսական գործիքներ, բացահայտումներ»* ՖՀՄՍ 7-ում), սակայն կարող է դրանով չսահմանափակվել: Ենթադրվում է, որ չկատարման ռիսկը պարտավորության փոխանցումից առաջ և հետո նույնն է:
43. Պարտավորության իրական արժեքը չափելիս կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի իր պարտքային ռիսկի (վարկունակության) ազդեցությունը, ինչպես նաև ցանկացած այլ գործոններ, որոնք կարող էին ազդել պարտականության կատարման կամ չկատարման հավանականության վրա: Ազդեցությունը կարող է տարբեր լինել՝ կախված պարտավորությունից, օրինակ՝
- ա) արդյոք պարտավորությունը դրամական միջոցներ տրամադրելու պարտականություն է (ֆինանսական պարտավորություն), թե ապրանքներ կամ ծառայություններ տրամադրելու պարտականություն (ոչ ֆինանսական պարտավորություն),
 - բ) պարտավորությանը վերաբերող՝ պարտքի որակի բարելավման միջոցների պայմանները, եթե այդպիսիք կան:

44. Պարտավորության իրական արժեքն արտացոլում է չկատարման ռիսկի ազդեցությունը՝ դրա հաշվառման միավորի հիմունքով: Երրորդ կողմի տրամադրած պարտքի որակի բարելավման անառանձնացնելի միջոցի (որը հաշվառվում է պարտավորությունից առանձին) հետ միասին թողարկած պարտավորության թողարկողը պարտավորության իրական արժեքի չափման մեջ չպետք է ներառի պարտքի որակի բարելավման միջոցի (օրինակ՝ երրորդ կողմի պարտքային երաշխիք) ազդեցությունը: Եթե պարտքի որակի բարելավման միջոցը հաշվառվում է պարտավորությունից առանձին, ապա պարտավորության իրական արժեքը չափելիս թողարկողը պետք է հաշվի առնի իր սեփական վարկունակությունը (պարտքային վարկանիշը), այլ ոչ թե երաշխավորող երրորդ կողմի վարկունակությունը (պարտքային վարկանիշը):

Պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի փոխանցմանը խոչընդոտող սահմանափակում

45. Պարտավորության իրական արժեքը կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի իրական արժեքը չափելիս կազմակերպությունը չպետք է ներառի սահմանափակման առկայությունը վերաբերող որևէ առանձին ելակետային տվյալ կամ այլ *ելակետային տվյալների* ճշգրտում, որը խոչընդոտում է միավորի փոխանցմանը: Պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի փոխանցմանը խոչընդոտող սահմանափակման ազդեցությունը ոչ բացահայտ կամ բացահայտ կերպով ներառվում է իրական արժեքի չափման այլ ելակետային տվյալներում:
46. Օրինակ, գործարքի ամսաթվի դրությամբ, և՛ պարտատերը, և՛ պարտապանն ընդունել են պարտավորության գործարքի գինը՝ լիարժեք իմանալով, որ այդ պարտականությունը ներառում է դրա փոխանցմանը խոչընդոտող սահմանափակում: Գործարքի գնի մեջ սահմանափակման ազդեցությունը ներառված լինելու պատճառով, փոխանցման գծով սահմանափակման ազդեցությունն արտացոլելու համար, գործարքի ամսաթվի դրությամբ առանձին ելակետային տվյալ կամ արդեն գոյություն ունեցող ելակետային տվյալի ճշգրտում չի պահանջվում: Նմանապես, չի պահանջվում առանձին ելակետային տվյալ կամ արդեն գոյություն ունեցող ելակետային տվյալի ճգրտում՝ հետագա չափման ամսաթվերի դրությամբ փոխանցման գծով սահմանափակման ազդեցությունն արտացոլելու համար:

Ցպահանջ ֆինանսական պարտավորություն

47. Ցպահանջ ֆինանսական պարտավորության (օրինակ՝ ցպահանջ ավանդ) իրական արժեքն ավելի փոքր չէ, քան պահանջը ներկայացնելիս վճարման ենթակա գումարը՝ զեղչված այն առաջին ամսաթվից սկսած, երբ գումարի վճարումը կարող է պահանջվել:

Կիրառումը շուկայական ռիսկերի կամ կոնտրազենտի պարտքային ռիսկի հաշվանցվող (փոխմարվող) դիրքերով ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների համար

48. Կազմակերպությունը, որը պահում է մի խումբ ֆինանսական ակտիվներ և ֆինանսական պարտավորություններ, ենթարկված է շուկայական ռիսկերին (ինչպես սահմանված է ՖՀՄՍ 7-ում) և կոնտրազենտներից յուրաքանչյուրի պարտքային ռիսկին (ինչպես սահմանված է ՖՀՄՍ 7-ում): Եթե կազմակերպությունը ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների այդ խումբը կառավարում է շուկայական ռիսկերին կամ պարտքային ռիսկին իր գուտ ենթարկվածության հիմունքով, ապա կազմակերպությունը կարող է կիրառել իրական արժեքը չափելու սույն ՖՀՄՍ-ից բացառությունը: Այդ բացառությունը կազմակերպությանը թույլ է տալիս ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խմբի իրական արժեքը չափել՝ հիմք ընդունելով այն գինը, որը կստացվեր կոնկրետ ռիսկի գծով գուտ երկար դիրքը (այսինքն՝ ակտիվը) վաճառելուցիս կամ կվճարվեր կոնկրետ ռիսկի գծով գուտ կարճ դիրքը (այսինքն՝ պարտավորությունը) փոխանցելու դիմաց՝ շուկայի մասնակիցների միջև սովորական գործարքում չափման ամսաթվի դրությամբ՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում: Հետևաբար, կազմակերպությունը ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խմբի իրական արժեքը պետք է չափի՝ հաշվի առնելով, թե չափման ամսաթվի դրությամբ շուկայի մասնակիցներն ինչպես կգնորոշեին ռիսկին գուտ ենթարկվածությունը:
49. Կազմակերպությունը կարող է կիրառել 48-րդ պարագրաֆի բացառությունը, եթե միայն այն կատարում է ստորև նշված բոլոր կետերը՝
- ա) կառավարում է ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խումբը՝ կոնկրետ շուկայական ռիսկին (կամ ռիսկերին) կամ կոնկրետ կոնտրազենտի պարտքային ռիսկին կազմակերպության գուտ ենթարկվածության հիմունքով՝ կազմակերպության ռիսկերի կառավարման կամ ներդրումային ռազմավարությանը համապատասխան,
 - բ) այդ հիմունքով տեղեկատվություն տրամադրում է ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խմբի վերաբերյալ՝ կազմակերպության առանցքային կառավարչական անձնակազմին, ինչպես սահմանված է «Կապակցված կողմերի բացահայտումներ» ՀՀՄՍ 24-ում, և
 - գ) պարտավոր է կամ ընտրել է այդ ֆինանսական ակտիվներն ու ֆինանսական պարտավորությունները ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում չափել իրական արժեքով՝ յուրաքանչյուր հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ:
50. Պարագրաֆ 48-ի բացառությունը չի վերաբերում ֆինանսական հաշվետվություններում ներկայացմանը: Որոշ դեպքերում ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում ֆինանսական գործիքների ներկայացման հիմունքը տարբերվում է ֆինանսական գործիքների չափման հիմունքից, օրինակ, եթե ՖՀՄՍ-ն չի պահանջում կամ թույլատրում ֆինանսական գործիքները ներկայացնել գուտ հիմունքով: Նման դեպքերում, կազմակերպությունը պետք է պորտֆելի մակարդակով ճշգրտումները (տես՝ պարագրաֆներ 53-56) բաշխի առանձին ակտիվներին կամ պարտավորություններին, որոնցից կազմված է կազմակերպության՝ ռիսկին գուտ ենթարկվածության

հիմունքով կառավարվող ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խումբը: Կազմակերպությունը նման բաշխումները պետք է իրականացնի խելամիտ և հետևողական հիմունքով՝ օգտագործելով այն մեթոդաբանությունը, որը տեղին է կոնկրետ հանգամանքներում:

51. Պարագրաֆ 48-ի բացառությունը կիրառելու համար կազմակերպությունը պետք է կատարի հաշվապահական հաշվառման քաղաքականության ընտրություն՝ *«Հաշվապահական հաշվառման քաղաքականություն, փոփոխություններ հաշվապահական հաշվառման գնահատումներում և սխալներ»* ՀՀՄՍ 8-ին համապատասխան: Կազմակերպությունը, որը կիրառում է այդ բացառությունը, պետք է կոնկրետ պորտֆելի համար կիրառի այդ հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը, ներառյալ՝ պահանջարկի և առաջարկի սփրեղում (սփռվածքում) ճշգրտումների (տես՝ 53-55 պարագրաֆներ) և պարտքային ճշգրտումների բաշխման քաղաքականությունը (եթե կիրառելի է)՝ ժամանակաշրջանից ժամանակաշրջան հետևողական հիմունքով:
52. Պարագրաֆ 48-ի բացառությունը կիրառվում է միայն *«Ֆինանսական գործիքներ»* ՖՀՄՍ 9-ի (կամ *«Ֆինանսական գործիքներ. ճանաչումը և չափումը»* ՀՀՄՍ 39-ի, եթե ՖՀՄՍ 9-ը դեռևս չի ընդունվել) գործողության ոլորտում գտնվող ֆինանսական ակտիվների, ֆինանսական պարտավորությունների և այլ պայմանագրերի համար: 48-51-րդ և 53-56-րդ պարագրաֆներում ֆինանսական ակտիվներին և ֆինանսական պարտավորություններին կատարված հղումները պետք է մեկնաբանվեն որպես բոլոր պայմանագրերի համար կիրառվող, որոնք գտնվում են ՖՀՄՍ 9-ի (կամ ՀՀՄՍ 39-ի, եթե ՖՀՄՍ 9-ը դեռևս չի ընդունվել) գործողության ոլորտում և հաշվառվում են դրան համապատասխան, անկախ նրանից, թե արդյոք դրանք բավարարում են *«Ֆինանսական գործիքներ. ներկայացումը»* ՀՀՄՍ 32-ի ֆինանսական ակտիվների կամ ֆինանսական պարտավորությունների սահմանումը:

Ենթարկվածությունը շուկայական ռիսկերին

53. Կոնկրետ շուկայական ռիսկին (ռիսկերին) կազմակերպության զուտ ենթարկվածության հիմունքով կառավարվող ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խմբի իրական արժեքը չափելու նպատակով 48-րդ պարագրաֆի բացառությունը կիրառելիս՝ կազմակերպությունը պետք է կիրառի պահանջարկի և առաջարկի սփրեղի (սփռվածքի) մեջ գտնվող այն գինը, որը տվյալ հանգամանքներում այդ շուկայական ռիսկերին կազմակերպության զուտ ենթարկվածության իրական արժեքի համար ամենաներկայացուցչականն է (տես՝ 70-րդ և 71-րդ պարագրաֆները):
54. Պարագրաֆ 48-ի բացառությունը կիրառելիս կազմակերպությունը պետք է ապահովի, որ շուկայական ռիսկը (կամ ռիսկերը), որին (որոնց) ենթարկված է կազմակերպությունը, ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների այդ խմբի ներսում ըստ էության նույնը լինի (լինեն): Օրինակ, ֆինանսական ակտիվի հետ կապված տոկոսադրույքի ռիսկը կազմակերպությունը չպետք է միացնի ֆինանսական պարտավորության հետ կապված ապրանքի գնի ռիսկի հետ, քանի որ

այդպես անելը չի մեղմացնի տոկոսադրույքի ռիսկին կամ ապրանքի գնի ռիսկին կազմակերպության ենթարկվածությունը: Պարագրաֆ 48-ի բացառությունը կիրառելիս շուկայական ռիսկի բնութագրերի ոչ նույնական լինելուց առաջացող ցանկացած բազիսային ռիսկ պետք է հաշվի առնել խմբի ներսում ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների իրական արժեքը չափելիս:

55. Նմանապես, ֆինանսական ակտիվներից և ֆինանսական պարտավորություններից առաջացող որոշակի շուկայական ռիսկին (ռիսկերին) կազմակերպության ենթարկվածության տևողությունը պետք է ըստ էության նույնը լինի: Օրինակ՝ կազմակերպությունը, որն օգտագործում է տասներկուամսյա ֆյուչերսային պայմանագիր այն դրամական հոսքերի նկատմամբ, որոնք կապված են հնգամսյա ֆինանսական գործիքի գծով տոկոսադրույքային ռիսկին ենթարկվածության տասներկուամսյա մեծության հետ, միայն այդ ֆինանսական ակտիվներից և ֆինանսական պարտավորություններից բաղկացած խմբում, տասներկուամսյա տոկոսադրույքի ռիսկին ենթարկվածության իրական արժեքը չափում է զուտ հիմունքով, իսկ մնացած տոկոսադրույքային ռիսկին ենթարկվածությունը (այսինքն՝ 2-5 տարիների)՝ համախառն հիմունքով:

Կոնկրետ կոնտրազենտի պարտքային ռիսկին ենթարկվածությունը

56. Կոնկրետ կոնտրազենտի հետ կնքած ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների խմբի իրական արժեքը չափելու նպատակով պարագրաֆ 48-ի բացառությունը կիրառելիս՝ կազմակերպությունը իրական արժեքի չափման մեջ պետք է ներառի այդ կոնտրազենտի պարտքային ռիսկին կազմակերպության զուտ ենթարկվածության կամ կազմակերպության պարտքային ռիսկին կոնտրազենտի զուտ ենթարկվածության ազդեցությունը, այն դեպքում երբ շուկայի մասնակիցները հաշվի կառնեին առկա բոլոր պայմանավորվածությունները, որոնք դեֆոլտի դեպքում մեղմացնում են պարտքային ռիսկին ենթարկվածությունը (օրինակ՝ կոնտրազենտի հետ հաշվանցման գլխավոր համաձայնագիրը կամ այնպիսի համաձայնագիր, որով պահանջվում է գրավի փոխանակում՝ հիմք ընդունելով մյուս կողմի պարտքային ռիսկին յուրաքանչյուր կողմի զուտ ենթարկվածությունը): Իրական արժեքի չափումը պետք է արտացոլի շուկայի մասնակիցների ակնկալիքներն այն բանի հավանականության վերաբերյալ, որ չվճարման (չկատարման) դեպքում այդպիսի պայմանավորվածությունն իրավական հարկադրանքով կապահովվի:

Իրական արժեքը սկզբնական ճանաչման պահին

57. Երբ ակտիվը ձեռք է բերվում կամ պարտավորությունը ստանձնվում է այդ ակտիվի կամ պարտավորության փոխանակման գործարքում, գործարքի գինն այն գինն է, որը վճարվել է ակտիվը ձեռք բերելու համար կամ ստացվել է պարտավորությունը ստանձնելու համար (*մուտքի գին*): Հակառակ դրան, ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքն այն գինն է, որը կստացվեր ակտիվը վաճառելու կամ կվճարվի պարտավորությունը փոխանցելու համար (ելքի գին): Պարտադիր չէ, որ կազմակերպությունները ակտիվները վաճառեն այն գնով, որով նրանք ձեռք են բերել այդ ակտիվները:

Նմանապես, պարտադիր չէ, որ կազմակերպությունները պարտավորությունները փոխանցեն այն գնով, որը ստացվել է դրանք ստանձնելու համար:

58. Շատ դեպքերում գործարքի գինը կարող է հավասար լինել իրական արժեքին (օրինակ՝ դա կարող է տեղի ունենալ, երբ գործարքի ամսաթվին ակտիվը գնելու գործարքը տեղի է ունենում այն նույն շուկայում, որում ակտիվը կվաճառվեր):
59. Որոշելիս՝ արդյոք սկզբնական ճանաչման պահին իրական արժեքը հավասար է գործարքի գնին, թե ոչ, կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի այն գործոնները, որոնք հատուկ են տվյալ գործարքին և տվյալ ակտիվին կամ տվյալ պարտավորությանը: Պարագրաֆը F4-ը նկարագրում է այն իրավիճակները, երբ գործարքի գինը կարող է չլինել ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը՝ սկզբնական ճանաչման պահին:
60. Եթե մեկ այլ ՖՀՄՍ-ով կազմակերպությունից պահանջվում կամ թույլատրվում է ակտիվը կամ պարտավորությունը սկզբնապես չափել իրական արժեքով, և գործարքի գինը տարբերվում է իրական արժեքից, ապա կազմակերպությունը պետք է առաջացող օգուտը կամ կորուստը ճանաչի շահույթում կամ վնասում, եթե այդ ՖՀՄՍ-ով այլ բան սահմանված չէ:

Գնահատման մեթոդներ

61. Կազմակերպությունը պետք է օգտագործի գնահատման մեթոդներ, որոնք տեղին են տվյալ հանգամանքներում և որոնց համար բավարար տվյալներ կան իրական արժեքը չափելու համար՝ առավելագույնին հասցնելով համապատասխան (տեղին) դիտելի ելակետային տվյալների օգտագործումը և նվազագույնին հասցնելով ոչ դիտելի ելակետային տվյալների օգտագործումը:
62. Գնահատման մեթոդ օգտագործելու նպատակն է գնահատել այն գինը, որով ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու սովորական գործարքը տեղի կունենար շուկայի մասնակիցների միջև՝ չափման ամսաթվի դրությամբ, ընթացիկ շուկայի պայմաններում: Լայնորեն օգտագործվող գնահատման երեք մեթոդներն են՝ շուկայական մոտեցումը, *ծախսային մոտեցումը* և եկամտային մոտեցումը: Այս մոտեցումների հիմնական ասպեկտները հակիրճ ներկայացված են F5-F11 պարագրաֆներում: Իրական արժեքը չափելու նպատակով կազմակերպությունը պետք է օգտագործի վերը նշված մոտեցումներից մեկին կամ մի քանիսին համահունչ գնահատման մեթոդներ:
63. Որոշ դեպքերում գնահատման մեկ մեթոդը բավարար կլինի (օրինակ, ակտիվը կամ պարտավորությունը գնահատելիս, նույնական ակտիվների կամ պարտավորությունների համար գործող շուկայում գնանշվող շուկայական գների օգտագործումը): Այլ դեպքերում կարող է տեղին լինել գնահատման մի քանի մեթոդների օգտագործումը (օրինակ՝ դրամաստեղծ միավորը գնահատելիս): Եթե իրական արժեքը չափելիս օգտագործվում են գնահատման մի քանի մեթոդներ, արդյունքները (այսինքն՝ իրական արժեքի համապատասխան ցուցանիշները) պետք է գնահատվեն՝ հաշվի առնելով այդ արդյունքներով ցուցանված արժեքների տիրույթի խելամտությունը:

Իրական արժեքի չափումն այդ տիրույթում այն կետն է, որն առավել ճիշտ է ներկայացնում իրական արժեքը տվյալ հանգամանքներում:

64. Եթե գործարքի գինը իրական արժեքն է սկզբնական ճանաչման պահին և հետագա ժամանակաշրջանների համար իրական արժեքը չափելու նպատակով օգտագործվելու է ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ օգտագործող գնահատման մեթոդ, ապա այդ գնահատման մեթոդը պետք է չափավորվի այնպես, որ սկզբնական ճանաչման պահի դրությամբ գնահատման մեթոդի արդյունքը հավասարվի գործարքի գնին: Չափավորումն ապահովում է, որ գնահատման մեթոդն արտացոլի ընթացիկ շուկայական պայմանները, և այն կազմակերպությանն օգնում է որոշել՝ արդյոք անհրաժեշտություն կա ճշգրտելու գնահատման մեթոդը (օրինակ՝ հնարավոր է լինի ակտիվի կամ պարտավորության մի որևէ բնութագիր, որը գնահատման տվյալ մեթոդում հաշվի չի առնվում): Սկզբնական ճանաչումից հետո, երբ իրական արժեքը չափվում է օգտագործելով գնահատման այնպիսի մեթոդ կամ մեթոդներ, որոնք օգտագործում են ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ, կազմակերպությունը պետք է ապահովի, որ գնահատման այդ մեթոդները արտացոլեն դիտելի շուկայի տվյալներ (օրինակ՝ համանման ակտիվի կամ պարտավորության գինը)՝ չափման ամսաթվի դրությամբ:
65. Իրական արժեքը չափելու համար օգտագործվող գնահատման մեթոդները պետք է կիրառվեն հետևողականորեն: Սակայն, գնահատման մեթոդի կամ դրա կիրառման փոփոխությունը (օրինակ՝ կշիռների փոփոխությունները, երբ օգտագործվում են գնահատման մի քանի մեթոդներ կամ գնահատման մեթոդի համար կիրառվող ճշգրտման փոփոխությունը) տեղին է, եթե այդ փոփոխությունը հանգեցնում է այնպիսի մի չափման, որը տվյալ հանգամանքներում հավասարապես կամ ավելի ճիշտ է ներկայացնում իրական արժեքը: Այդպես կարող է լինել, եթե, օրինակ, տեղի է ունենում ստորև նշված դեպքերից որևէ մեկը՝
- ա) զարգանում են նոր շուկաներ,
 - բ) հասանելի է դառնում նոր տեղեկատվություն,
 - գ) նախկինում օգտագործվող տեղեկատվությունն այլևս հասանելի չէ,
 - դ) գնահատման մեթոդները բարելավվում են, կամ
 - ե) փոփոխվում են շուկայական պայմանները:
66. Գնահատման մեթոդի կամ դրա կիրառման փոփոխության արդյունքում կատարված վերանայումները պետք է հաշվառվեն որպես հաշվապահական հաշվառման գնահատման փոփոխություն՝ ՀՀՄՍ 8-ին համապատասխան: Սակայն, հաշվապահական հաշվառման գնահատման փոփոխության համար ՀՀՄՍ 8-ով սահմանված բացահայտումները չեն պահանջվում գնահատման մեթոդի կամ դրա կիրառման փոփոխության արդյունքում կատարված վերանայումների համար:

Ելակետային տվյալներ գնահատման մեթոդների համար

Ընդհանուր սկզբունքներ

67. **Իրական արժեքը չափելու նպատակով օգտագործվող գնահատման մեթոդները պետք է առավելագույն չափով օգտագործեն համապատասխան (տեղին) դիտելի ելակետային տվյալներ և նվազագույն չափով օգտագործեն ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ:**
68. Շուկաների օրինակները, որտեղ ելակետային տվյալները կարող են դիտելի լինել որոշ ակտիվների և պարտավորությունների (օրինակ՝ ֆինանսական գործիքների) համար, ներառում են բորսայական շուկաները, դիլերային շուկաները, բրոքերային շուկաները և «պրինցիպալ-պրինցիպալ» շուկաները (տես՝ Բ34 պարագրաֆը):
69. Կազմակերպությունը պետք է ընտրի ելակետային տվյալներ, որոնք համահունչ են տվյալ ակտիվի կամ պարտավորության այն բնութագրերին, որոնք շուկայի մասնակիցները հաշվի կառնեն այդ ակտիվի կամ պարտավորության համար գործարք կնքելիս (տես՝ պարագրաֆներ 11 և 12): Որոշ դեպքերում այդ բնութագրերը հանգեցնում են ճշգրտման կիրառման, ինչպես օրինակ՝ հավելավճարը կամ զեղչը (օրինակ՝ հավելավճար հսկողության համար կամ զեղչ չհսկող բաժնեմասի համար): Սակայն, իրական արժեքի չափումը չպետք է ներառի այնպիսի հավելավճար կամ զեղչ, որը համահունչ չէ այն ՖՀՄՍ-ով նախատեսված հաշվառման միավորին, որով պահանջվում կամ թույլատրվում է իրական արժեքի չափումը (տես՝ պարագրաֆներ 13 և 14): Իրական արժեքի չափման մեջ չի կարելի ներառել այն հավելավճարները կամ զեղչերը, որոնք արտացոլում են չափը որպես կազմակերպության կողմից պահվող ներդրման բնութագիր (հատկապես՝ արգելող գործոնը, որը ճշգրտում է ակտիվի կամ պարտավորության գնանշվող գինը, քանի որ շուկայի սովորական օրական առքուվաճառքի ծավալը բավարար չէ կազմակերպության կողմից պահվող քանակը կլանելու համար, ինչպես նկարագրված է 80-րդ պարագրաֆում), այլ ոչ թե որպես ակտիվի կամ պարտավորության բնութագիր (օրինակ՝ հսկողության հավելավճարը՝ հսկող բաժնեմասի իրական արժեքը չափելիս): Ցանկացած դեպքում, եթե որևէ ակտիվի կամ պարտավորության համար ակտիվ շուկայում առկա է գնանշվող գին (այսինքն՝ *1-ին մակարդակի ելակետային տվյալներ*), ապա կազմակերպությունը, իրական արժեքը չափելիս, պետք է օգտագործի այդ գինն առանց ճշգրտման, բացառությամբ 79-րդ պարագրաֆում նախատեսված դեպքերի:

Պահանջարկի և առաջարկի գների վրա հիմնված ելակետային տվյալներ

70. Եթե իրական արժեքով չափվող ակտիվը կամ պարտավորությունը ունի առաջարկի գին և պահանջարկի գին (օրինակ՝ դիլերային շուկայից վերցված ելակետային տվյալ), պահանջարկի և առաջարկի գների միջև սփռվածքի տիրույթում գտնվող այն գինը, որը տվյալ հանգամանքներում առավել ներկայացուցչական է իրական արժեքի համար, պետք է օգտագործվի իրական արժեքը չափելիս՝ անկախ նրանից, թե իրական արժեքի հիերարխիայում որ մակարդակին է վերագրվում այդ ելակետային տվյալը (այսինքն՝ 1-ին, 2 կամ 3 մակարդակներ, տես՝ 72-90 պարագրաֆները): Հայտագների օգտագործումը ակտիվի դիրքերի և առաջարկի գների օգտագործումը պարտավորությունների դիրքերի համար թույլատրվում, սակայն չի պահանջվում:

71. Սույն ՖՀՄՍ-ն չի արգելում միջին շուկայական գնորոշման կամ գնորոշման այլ մեթոդների օգտագործումը, որոնք շուկայի մասնակիցների կողմից օգտագործվում են որպես պահանջարկի և առաջարկի գների միջև սփռվածքում իրական արժեքի չափումների պրակտիկ միջոց:

Իրական արժեքի հիերարխիա

72. Իրական արժեքի չափումներում և դրանց հետ կապված բացահայտումներում հետևողականությունն ու համադրելիությունը բարձրացնելու նպատակով սույն ՖՀՄՍ-ով սահմանվում է իրական արժեքի հիերարխիա, որն իրական արժեքի չափման համար օգտագործվող գնահատման մեթոդների ելակետային տվյալները դասակարգում է երեք մակարդակի (տես՝ պարագրաֆներ 76-90): Իրական արժեքի հիերարխիայում ամենաբարձր առաջնահերթությունը տրվում է նույնական ակտիվների կամ պարտավորությունների համար ակտիվ շուկայում գնանշված (չճշգրտվող) գներին (1-ին մակարդակի տվյալներ), իսկ ամենացածրը՝ ոչ դիտելի տվյալներին (3-րդ մակարդակի տվյալներ):
73. Որոշ դեպքերում, ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքի չափման համար օգտագործված տվյալները կարող են դասակարգվել իրական արժեքի հիերարխիայի տարբեր մակարդակներում: Այդ դեպքերում իրական արժեքի չափումը որպես մեկ ամբողջություն դասակարգվում է իրական արժեքի հիերարխիայի այն նույն մակարդակում, որտեղ դասակարգվում են ամենացածր մակարդակի տվյալները, որոնք նշանակալի են ամբողջ չափման համար: Ամբողջական չափման նկատմամբ կոնկրետ ելակետային տվյալի կարևորության գնահատումը պահանջում է դատողություն՝ հաշվի առնելով ակտիվին կամ պարտավորությանը հատուկ կոնկրետ գործոնները: Իրական արժեքի վրա հիմնված չափումները ստանալու նպատակով կատարվող ճշգրտումները, ինչպես օրինակ, վաճառքի ծախսումները՝ «իրական արժեք՝ հանած վաճառքի ծախսումները» չափելիս, չպետք է հաշվի առնվեն իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակը որոշելիս, որում դասակարգվում է իրական արժեքի չափումը:
74. Համապատասխան ելակետային տվյալների առկայությունը և դրանց հարաբերական սուբյեկտիվությունը կարող են ազդել գնահատման համապատասխան մեթոդների ընտրության վրա (տես՝ պարագրաֆ 61-ը): Այնուամենայնիվ, իրական արժեքի հիերարխիան առաջնահերթություն է սահմանում գնահատման մեթոդների ելակետային տվյալների համար, այլ ոչ թե գնահատման մեթոդների համար, որոնք օգտագործվում են իրական արժեքը չափելու համար: Օրինակ, ներկա արժեքի մեթոդի օգտագործմամբ ստացված իրական արժեքի չափումը կարող է դասակարգվել 2-րդ մակարդակում կամ 3-րդ մակարդակում՝ կախված այն տվյալներից, որոնք նշանակալի են ամբողջ չափման համար, և իրական արժեքի հիերարխիայի այն մակարդակից, որում այդ տվյալները դասակարգվում են:
75. Եթե դիտելի ելակետային տվյալը պահանջում է ճշգրտում ոչ դիտելի ելակետային տվյալի օգտագործմամբ, և այդ ճշգրտումը հանգեցնում է զգալիորեն ավելի բարձր կամ

ցածր իրական արժեքի չափման, ապա ստացված չափումը պետք է դասակարգվի իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում: Օրինակ, եթե շուկայի մասնակիցն ակտիվի գինը գնահատելիս հաշվի կառնի ակտիվի վաճառքի վրա դրված սահմանափակման ազդեցությունը, ապա կազմակերպությունը պետք է ճշգրտի գնանշված գինն այդ սահմանափակման ազդեցությունն արտացոլելու համար: Եթե այդ գնանշված գինը *2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ* է, իսկ ճշգրտումն էլ ոչ դիտելի ելակետային տվյալ, որը նշանակալի է ամբողջ չափման համար, ապա չափումը պետք է դասակարգվի իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում:

1-ին մակարդակի ելակետային տվյալներ

76. 1-ին մակարդակի ելակետային տվյալները նույնական ակտիվների կամ պարտավորությունների համար ակտիվ շուկաների գնանշվող գներ (չճշգրտվող) են, որոնք կազմակերպության համար կարող են հասանելի լինել չափման ամսաթվի դրությամբ:
77. Ակտիվ շուկայում գնանշվող գինը տրամադրում է իրական արժեքի ամենաարժանահավատ վկայությունը և պետք է օգտագործվի իրական արժեքի չափման համար՝ առանց ճշգրտում կատարելու, երբ հասանելի է, բացառությամբ 79-րդ պարագրաֆում սահմանված դեպքերի:
78. 1-ին մակարդակի ելակետային տվյալները հասանելի են բազմաթիվ ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների համար, որոնցից մի քանիսը կարող են փոխանակվել մի քանի ակտիվ շուկաներում (օրինակ՝ տարբեր բորսաներում): Հետևաբար, 1-ին մակարդակում շեշտը դրված է ստորև «ա» և «բ» կետերում նշվածների որոշման վրա՝
- ա) ակտիվի կամ պարտավորության հիմնական շուկա կամ, հիմնական շուկայի բացակայության դեպքում, ակտիվի կամ պարտավորության համար ամենաբարենպաստ շուկա, և
 - բ) արդյոք կազմակերպությունը կարող է գործարք կնքել ակտիվի կամ պարտավորության համար այդ շուկայի գնով՝ չափման ամսաթվի դրությամբ:
79. Կազմակերպությունը չպետք է ճշգրտում կատարի 1-ին մակարդակի տվյալների նկատմամբ, բացառությամբ, երբ՝
- ա) կազմակերպությունն ունի մեծ քանակությամբ համանման (սակայն ոչ նույնական) ակտիվներ կամ պարտավորություններ (օրինակ՝ պարտքային արժեթղթեր), որոնք չափվում են իրական արժեքով, և առկա է ակտիվ շուկայում գնանշվող գին, որը, սակայն, այդ ակտիվներից կամ պարտավորություններից յուրաքանչյուրի համար առանձին-առանձին հեշտությամբ հասանելի չէ (այսինքն՝ ակտիվների կամ պարտավորությունների մեծ քանակություն ունենալու դեպքում, կազմակերպության համար դժվար կլինի յուրաքանչյուր ակտիվի կամ պարտավորության համար առանձին-առանձին ձեռք բերել գնային տեղեկատվություն չափման ամսաթվի դրությամբ): Այդ դեպքում, գործնական նկատառումներից ելնելով, կազմակերպությունը կարող է չափել իրական

արժեքը՝ օգտագործելով գնորոշման այլընտրանքային մեթոդ, որը չի հիմնվում բացառապես գնանշվող գների վրա (օրինակ՝ մատրիցային գնորոշում): Սակայն, գնորոշման այլընտրանքային մեթոդի օգտագործումը հանգեցնում է իրական արժեքի չափման, որը իրական արժեքի հիերարխիայում դասակարգվում է ավելի ցածր մակարդակում,

- բ) ակտիվ շուկայում գնորոշվող գինը չի ներկայացնում իրական արժեքը չափման ամսաթվի դրությամբ: Նշվածը տեղի է ունենում այն դեպքում, երբ, օրինակ, շուկայի փակումից հետո տեղի են ունենում նշանակալի դեպքեր (օրինակ՝ գործարքներ «պրինցիպալ-պրինցիպալ» շուկայում, վաճառքներ բրոքերային շուկայում կամ հայտարարություններ), որոնք տեղի են ունենում շուկայի փակումից հետո, սակայն մինչև չափման ամսաթիվը: Կազմակերպությունը պետք է սահմանի և հետևողական հիմունքով կիրառի իրական արժեքի չափումների վրա ազդող դեպքերը նույնականացնող քաղաքականություն: Սակայն, եթե գնորոշվող գինը, նոր տեղեկատվությամբ պայմանավորված, ճշգրտվում է, ապա ճշգրտումը հանգեցնում է իրական արժեքի չափման, որը դասակարգվում է իրական արժեքի հիերարխիայի ավելի ցածր մակարդակում,
- գ) պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքների իրական արժեքը չափելիս օգտագործվում է ակտիվ շուկայում որպես ակտիվ շրջանառվող նույնական միավորի գնորոշվող գինը, և երբ այդ գինը պետք է ճշգրտվի տվյալ միավորին կամ ակտիվին բնորոշ գործոններով պայմանավորված (տե՛ս պարագրաֆ 39-ը): Եթե ակտիվի գնանշվող գնի նկատմամբ որևէ ճշգրտում չի պահանջվում, ապա արդյունքում ստացվում է իրական արժեքի չափում, որը դասակարգվում է իրական արժեքի հիերարխիայի 1-ին մակարդակում: Սակայն, ակտիվի գնանշվող գնի նկատմամբ կատարված որևէ ճշգրտում հանգեցնում է իրական արժեքի չափման, որը դասակարգվում է իրական արժեքի հիերարխիայի ավելի ցածր մակարդակում:

80. Եթե կազմակերպությունը պահում է մեկ ակտիվի կամ պարտավորության դիրք (ներառյալ՝ մեծ քանակությամբ նույնական ակտիվներից կամ պարտավորություններից կազմված դիրքը) և այդ ակտիվը կամ պարտավորությունը շրջանառվում է ակտիվ շուկայում, ապա այդ ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը պետք է չափվի 1-ին մակարդակում՝ որպես առանձին ակտիվի կամ պարտավորության գնանշվող գնի և կազմակերպության կողմից պահվող քանակության արտադրյալ: Նշվածը տեղի է ունենում նույնիսկ այն դեպքում, երբ շուկայի սովորական օրական առքուվաճառքի ծավալը բավարար չէ այդ քանակությունը կլանելու համար, և մեկ գործարքում դիրքը վաճառելու հայտի ներկայացումը կարող է ազդել գնորոշվող գնի վրա:

2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ

81. 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներն այն տվյալներն են, բացառությամբ 1-ին մակարդակում ներառվող գնորոշվող գներից, որոնք ուղղակի կամ անուղղակիորեն դիտելի են ակտիվի կամ պարտավորության համար:
82. Եթե ակտիվը կամ պարտավորությունն ունի սահմանված (պայմանագրային) ժամկետ, 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալը պետք է դիտելի լինի ակտիվի կամ

պարտավորության ըստ էության ամբողջ ժամկետի համար: 2-րդ մակարդակի տվյալները ներառում են հետևյալը՝

- ա) ակտիվ շուկայում համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների համար գնանշվող գները,
- բ) նույնական կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների համար գնանշվող գներն այն շուկաներում, որոնք ակտիվ չեն,
- գ) ելակետային տվյալները, բացառությամբ գնանշվող գների, որոնք ակտիվի կամ պարտավորության համար դիտելի են, օրինակ՝
 - (i) տոկոսադրույքները և եկամտաբերության կորերը, որոնք դիտելի են սովորաբար գնանշվող միջակայքերով,
 - (ii) ենթադրվող փոփոխականությունները, և
 - (iii) կրեդիտային սփրեդները,
- դ) *շուկայի տվյալներով հաստատված (հիմնավորված) ելակետային տվյալներ:*

83. 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալների նկատմամբ ճշգրտումները տարբեր կլինեն՝ կախված ակտիվին կամ պարտավորությանը բնորոշ գործոններից: Այդ գործոնները ներառում են հետևյալը՝

- ա) ակտիվի վիճակը կամ գտնվելու վայրը,
- բ) այն, թե ինչ չափով են ելակետային տվյալները վերաբերում այն միավորներին, որոնք համադրելի են ակտիվի կամ պարտավորության հետ (ներառյալ՝ պարագրաֆ 39-ում նկարագրված գործոնները), և
- գ) գործունեության ծավալը կամ մակարդակը այն շուկաներում, որտեղ դիտվում են ելակետային տվյալները:

84. 2-րդ մակարդակի տվյալի ճշգրտումը, որը նշանակալի է ամբողջ չափման համար, կարող է հանգեցնել իրական արժեքի չափման, որը դասակարգվում է իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում, եթե ճշգրտման համար օգտագործվում են նշանակալի ոչ դիտելի տվյալներ:

85. Պարագրաֆ Բ 35-ում նկարագրվում են Մակարդակ 2-ի ելակետային տվյալների օգտագործումը կոնկրետ ակտիվների և պարտավորությունների համար:

3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ

86. 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներն ակտիվի կամ պարտավորության համար ոչ դիտելի տվյալներ են:

87. Իրական արժեքը չափելիս ոչ դիտելի տվյալները պետք է օգտագործվեն այն չափով, որով համապատասխան (տեղին) դիտելի տվյալներ առկա չեն, այդպիսով հաշվի առնելով այն իրավիճակները, երբ, չափման ամսաթվի դրությամբ, ակտիվի կամ պարտավորության համար առկա է փոքր (եթե կա) շուկայական գործունեություն: Սակայն, իրական արժեքի չափման նպատակը մնում է նույնը, այն է՝ ելքի գինը չափման ամսաթվի դրությամբ՝ ակտիվ պահող կամ պարտավորություն ունեցող

շուկայի մասնակցի տեսանկյունից: Հետևաբար, ոչ դիտելի ելակետային տվյալները պետք է արտացոլեն այն ենթադրությունները, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին՝ ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս, ներառյալ՝ ռիսկի վերաբերյալ ենթադրությունները:

88. Ռիսկի վերաբերյալ ենթադրությունները ներառում են իրական արժեքի չափման համար օգտագործվող գնահատման կոնկրետ մեթոդին (օրինակ՝ գնորոշման մոդելին) բնորոշ, ինչպես նաև գնահատման մեթոդում օգտագործվող ելակետային տվյալներին բնորոշ ռիսկերը: Ռիսկի գծով ճշգրտում չներառող չափումը չի ներկայացնի իրական արժեքի չափումը, եթե շուկայի մասնակիցները ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս կներառեին այդպիսի ճշգրտում: Օրինակ՝ կարող է անհրաժեշտ լինել ռիսկի գծով ճշգրտում ներառել այն դեպքում, երբ կա չափման նշանակալի անորոշություն (օրինակ, երբ ակտիվի կամ պարտավորության կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների սովորական շուկայական գործունեության հետ համեմատ՝ նշանակալիորեն նվազել է գործունեության ծավալը կամ մակարդակը, և կազմակերպությունը որոշում է, որ գործարքի գինը կամ գնանշվող գինը չի ներկայացնում իրական արժեքը, ինչպես նկարագրված է F37-F47 պարագրաֆներում):
89. Կազմակերպությունը պետք է մշակի ոչ դիտելի ելակետային տվյալները՝ օգտագործելով տվյալ հանգամանքներում առկա լավագույն տեղեկատվությունը, որը կարող է ներառել կազմակերպության սեփական տվյալները: Ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ մշակելիս՝ կազմակերպությունը կարող է սկսել իր սեփական տվյալներից, սակայն այն պետք է ճշգրտի այդ տվյալները, եթե խելամտորեն առկա տեղեկատվությունը ցուցանշում է, որ շուկայի այլ մասնակիցներ կօգտագործեին այլ տվյալներ, կամ կազմակերպությանը հատուկ է մի բան, որը շուկայի այլ մասնակիցներ չունեն (օրինակ՝ կազմակերպությանը յուրահատուկ սիներգիզմ): Կազմակերպությունը չպետք է ներդնի իր ամբողջ ջանքերը շուկայի մասնակցի ենթադրությունների վերաբերյալ տեղեկատվություն ձեռքբերելու համար: Սակայն, կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի շուկայի մասնակցի ենթադրությունների մասին այն ամբողջ տեղեկատվությունը, որը խելամտորեն հասանելի է: Ոչ դիտելի ելակետային տվյալները՝ մշակված այնպես, ինչպես նկարագրված է վերը, համարվում են շուկայի մասնակիցների ենթադրություններ և բավարարում են իրական արժեքի չափման նպատակին:
90. Պարագրաֆ F36-ը նկարագրում է կոնկրետ ակտիվների և պարտավորությունների համար Մակարդակ 3-ի ելակետային տվյալների օգտագործումը:

Բացահայտում

91. Կազմակերպությունը պետք է բացահայտի տեղեկատվություն, որն իր ֆինանսական հաշվետվություններն օգտագործողներին կօգնի գնահատել ստորև նշվածները՝
- ա) սկզբնական ճանաչումից հետո ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում կրկնվող կամ չկրկնվող հիմունքով իրական արժեքով

չափվող ակտիվների և պարտավորությունների համար՝ այդ չափումների ստացման համար օգտագործված գնահատման մեթոդները և ելակետային տվյալները,

- բ) կրկնվող իրական արժեքի չափումների համար, որոնք օգտագործում են նշանակալի ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ (Մակարդակ 3)՝ չափումների ազդեցությունը ժամանակաշրջանի շահույթի կամ վնասի կամ այլ համապարփակ ֆինանսական արդյունքի վրա:

92. Պարագրաֆ 91-ում նշված նպատակները բավարարելու համար կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի ստորև նշված բոլոր կետերը՝

- ա) մանրամասների մակարդակը, որն անհրաժեշտ է բացահայտման պահանջները բավարարելու համար,
- բ) որքան կարևորություն տալ տարբեր պահանջներից յուրաքանչյուրին,
- գ) ինչ չափով խմբավորել կամ ապախմբավորել տեղեկատվությունը, և
- դ) արդյոք ֆինանսական հաշվետվություններն օգտագործողներին անհրաժեշտ է լրացուցիչ տեղեկատվություն՝ բացահայտված քանակական տեղեկատվությունը գնահատելու համար:

Եթե սույն ՖՀՄՍ-ին և այլ ՖՀՄՍ-ներին համապատասխան տրամադրած բացահայտումները բավարար չեն պարագրաֆ 91-ի պահանջները բավարարելու համար, ապա կազմակերպությունը պետք է բացահայտի լրացուցիչ տեղեկատվություն, որն անհրաժեշտ է այդ նպատակները բավարարելու համար:

93. Պարագրաֆ 91-ի նպատակները բավարարելու համար կազմակերպությունը սկզբնական ճանաչումից հետո, ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում իրական արժեքով չափվող (ներառյալ՝ սույն ստանդարտի գործողության ոլորտում գտնվող՝ իրական արժեքի վրա հիմնված չափումները) ակտիվների և պարտավորությունների յուրաքանչյուր դասի համար (տես՝ պարագրաֆ 94՝ ակտիվների և պարտավորությունների համապատասխան դասերի որոշման վերաբերյալ տեղեկատվություն համար) պետք է բացահայտի առնվազն հետևյալ տեղեկատվությունը՝

- ա) իրական արժեքի կրկնվող և չկրկնվող չափումների համար՝ իրական արժեքի չափումը հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ, իսկ իրական արժեքի չկրկնվող չափումների համար՝ այդ չափման պատճառները: Ակտիվների կամ պարտավորությունների իրական արժեքի կրկնվող չափումներն այն չափումներն են, որոնք այլ ՖՀՄՍ-ներով պահանջվում կամ թույլատրվում են կատարել ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում՝ յուրաքանչյուր հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ: Ակտիվների կամ պարտավորությունների իրական արժեքի չկրկնվող չափումներն այն չափումներն են, որոնք այլ ՖՀՄՍ-ներով պահանջվում կամ թույլատրվում են կատարել ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում՝ կոնկրետ հանգամանքներում (օրինակ, երբ կազմակերպությունը վաճառքի համար պահվող ակտիվը չափում է «իրական արժեք հանած վաճառքի ծախսումներ»-

ով՝ «Վաճառքի համար պահվող ոչ ընթացիկ ակտիվներ և ընդհատված գործառնություններ» ՖՀՄՍ 5-ին համապատասխան, քանի որ ակտիվի «իրական արժեք հանած վաճառքի ծախսումներ»-ը դրա հաշվեկշռային արժեքից ավելի ցածր է),

- բ) իրական արժեքի կրկնվող և չկրկնվող չափումների համար՝ իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակը, որում դասակարգվում են իրական արժեքի չափումները՝ որպես մեկ ամբողջություն (1-ին, 2-րդ կամ 3-րդ մակարդակ),
- գ) ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ պահվող ակտիվների և պարտավորությունների համար, որոնք կրկնվող հիմունքով չափվում են իրական արժեքով՝ իրական արժեքի հիերարխիայի 1-ին և 2-րդ մակարդակների միջև բոլոր փոխանցումների գումարները և այդ փոխանցումների պատճառները, ինչպես նաև կազմակերպության քաղաքականությունը՝ որոշելու, թե իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակների միջև փոխանցումները երբ պետք է համարվեն տեղի ունեցած (տե՛ս պարագրաֆ 95-ը): Յուրաքանչյուր մակարդակ մտցվող փոխանցումները պետք է բացահայտվեն և քննարկվեն յուրաքանչյուր մակարդակից դուրս բերվող փոխանցումներից առանձին,
- դ) իրական արժեքի հիերարխիայի 2-րդ և 3-րդ մակարդակներում դասակարգվող կրկնվող և չկրկնվող իրական արժեքի չափումների համար՝ իրական արժեքի չափման մեջ օգտագործված գնահատման մեթոդ(ներ)ի և ելակետային տվյալների նկարագրությունը: Եթե գնահատման մեթոդում տեղի է ունեցել փոփոխություն (օրինակ՝ փոփոխությունը շուկայական մոտեցումից եկամտային մոտեցման կամ գնահատման լրացուցիչ մեթոդի օգտագործում), ապա կազմակերպությունը պետք է բացահայտի այդ փոփոխությունը և փոփոխություն կատարելու պատճառ(ներ)ը: Իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգվող իրական արժեքի չափման համար կազմակերպությունը պետք է ներկայացնի քանակական տեղեկատվություն իրական արժեքի չափման մեջ օգտագործված նշանակալի ոչ դիտելի տվյալների մասին: Կազմակերպությունից չի պահանջվում ստեղծել քանակական բնույթի տեղեկատվություն՝ բացահայտման վերը նշված պահանջը բավարարելու համար, եթե իրական արժեքը չափելիս կազմակերպության կողմից չեն մշակվում քանակական ոչ դիտելի տվյալներ (օրինակ, երբ կազմակերպությունն օգտագործում է նախորդ գործարքների գները կամ երրորդ կողմի գնորոշման տեղեկատվությունը՝ առանց ճշգրտման): Սակայն այս բացահայտումը կատարելիս կազմակերպությունը չի կարող անտեսել իրական արժեքի չափման համար նշանակալի և կազմակերպության համար խելամտորեն առկա քանակական ոչ դիտելի տվյալները,
- ե) իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգվող կրկնվող իրական արժեքի չափումների համար՝ սկզբնական և վերջնական մնացորդների համաձայնեցում՝ առանձին բացահայտելով ժամանակաշրջանի ընթացքում տեղի ունեցած փոփոխությունները, որոնք վերագրելի են ստորև նշվածներին՝
- (i) շահույթում կամ վնասում ճանաչված ժամանակաշրջանի ընդհանուր օգուտները կամ կորուստները, ինչպես նաև շահույթում կամ վնասում այն

տողային հողված(ներ)ը, որ(ոնց)ում այդ օգուտները կամ կորուստները ճանաչվել են,

- (ii) այլ համապարփակ ֆինանսական արդյունքում ճանաչված ժամանակաշրջանի ընդհանուր օգուտները կամ կորուստները, ինչպես նաև այլ համապարփակ ֆինանսական արդյունքում այն տողային հողված(ներ)ը, որ(ոնց)ում այդ օգուտները կամ վնասները ճանաչվել են,
 - (iii) ձեռքբերումներ, իրացումներ, թողարկումներ և մարումներ (փոփոխությունների այդ տեսակներից յուրաքանչյուրը բացահայտելով առանձին),
 - (iv) իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում մտցվող կամ դրանից հանվող փոխանցումների գումարները, այդ փոխանցումների պատճառները, ինչպես նաև կազմակերպության քաղաքականությունը՝ որոշելու, թե իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակների միջև փոխանցումները երբ են համարվում տեղի ունեցած (տե՛ս պարագրաֆ 95-ը): 3-րդ մակարդակում մտցվող փոխանցումները պետք է բացահայտվեն և քննարկվեն այդ մակարդակից դուրս հանվող փոխանցումներից առանձին.
- զ) իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգված կրկնվող իրական արժեքի չափումների համար՝ «ե» կետի «i» ենթակետում նշված շահույթում կամ վնասում ներառված ժամանակաշրջանի ընդհանուր օգուտների կամ վնասների գումարը, որը վերագրելի է հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ պահվող ակտիվների կամ պարտավորությունների գծով օգուտների կամ կորուստների փոփոխությանը, ինչպես նաև շահույթում կամ վնասում այն տողային հողված(ներ)ը, որ(ոնց)ում այդ չիրացված օգուտները կամ կորուստները ճանաչվել են,
- է) իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգված կրկնվող և չկրկնվող իրական արժեքի չափումների համար՝ կազմակերպության կողմից օգտագործված գնահատման գործընթացների նկարագրությունը (ներառյալ, օրինակ, թե ինչպես է կազմակերպությունը որոշում իր գնահատման քաղաքականությունը և ընթացակարգերը և ինչպես է վերլուծում ժամանակաշրջանից ժամանակաշրջան իրական արժեքի չափումների փոփոխությունները),
- ը) իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգված կրկնվող իրական արժեքի չափումների համար՝
- (i) բոլոր այդպիսի չափումների համար՝ ոչ դիտելի ելակետային տվյալների փոփոխությունների նկատմամբ իրական արժեքի չափման զգայունակության պատմողական նկարագրություն, եթե այդ տվյալների փոփոխությունը այլ գումարով կարող է հանգեցնել զգալիորեն բարձր կամ ցածր իրական արժեքի չափման: Եթե իրական արժեքի չափման մեջ օգտագործվող այդ տվյալների և ոչ դիտելի այլ տվյալների միջև կան փոխկապակցվածություններ, ապա կազմակերպությունը պետք է

ներկայացնի նաև այդ փոխկապակցվածությունների նկարագրությունը, և թե ինչպես դրանք կարող են ուժեղացնել կամ մեղմացնել ոչ դիտելի տվյալների փոփոխությունների ազդեցությունը իրական արժեքի չափման վրա: Բացահայտման նշված պահանջը բավարարելու նպատակով՝ ոչ դիտելի տվյալների փոփոխությունների նկատմամբ զգայունակության պատմողական նկարագրությունը պետք է ներառի առնվազն վերը (դ) կետում նշված պահանջները բավարարելու նպատակով բացահայտված ոչ դիտելի տվյալները,

- (ii) Ֆինանսական ակտիվների և ֆինանսական պարտավորությունների համար, եթե խելամիտ կերպով հնարավոր այլընտրանքային ենթադրություններն արտացոլելու համար մեկ կամ մեկից ավելի ոչ դիտելի տվյալների փոփոխությունը զգալիորեն կփոխի իրական արժեքը, ապա կազմակերպությունը պետք է նշի այդ փաստը և բացահայտի այդ փոփոխությունների ազդեցությունը: Կազմակերպությունը պետք է բացահայտի, թե ինչպես է հաշվարկվել խելամիտ կերպով հնարավոր այլընտրանքային ենթադրությունն արտացոլելու փոփոխության հետևանքը: Այդ նպատակով նշանակալիության վերաբերյալ դատողություն պետք է արվի՝ հաշվի առնելով շահույթը կամ վնասը, ընդհանուր ակտիվները կամ ընդհանուր պարտավորությունները, կամ երբ իրական արժեքի փոփոխությունները ճանաչվում են այլ համապարփակ ֆինանսական արդյունքում՝ ընդհանուր սեփական կապիտալը:

- թ) կրկնվող և չկրկնվող իրական արժեքի չափումների համար, եթե ոչ ֆինանսական ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործումը տարբերվում է իր ընթացիկ օգտագործումից, ապա կազմակերպությունը պետք է բացահայտի այդ փաստը և այն, թե ինչու է ոչ ֆինանսական ակտիվն օգտագործվում այնպիսի եղանակով, որը տարբեր է իր առավելագույն և լավագույն օգտագործումից:

94. Կազմակերպությունը պետք է որոշի ակտիվների և պարտավորությունների համապատասխան դասերը՝ հիմնվելով ստորև նշվածների վրա՝

- ա) ակտիվի կամ պարտավորության բնույթը, բնութագրերը և ռիսկերը, և
բ) իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակը, որում դասակարգվում է իրական արժեքի չափումը:

Իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգված իրական արժեքի չափումների համար կարող է անհրաժեշտ լինի ունենալ ավելի մեծ թվով դասեր, քանի որ այդ չափումների անորոշության և սուբյեկտիվության աստիճանն ավելի բարձր է: Ակտիվների և պարտավորությունների համապատասխան դասերի որոշումը, որոնց համար անհրաժեշտ է ներկայացնել իրական արժեքի չափումների վերաբերյալ բացահայտումներ, պահանջում է դատողություն: Ակտիվների և պարտավորությունների դասը հաճախ պահանջում է ավելի մեծ աստիճանի ապախմբավորում (մանրամասնեցում), քան ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում ներկայացվող տողային հոդվածները: Այնուամենայնիվ,

կազմակերպությունը պետք է տրամադրի տեղեկատվություն, որը բավարար կլինի ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում ներկայացված տողային հոդվածների հետ հաձայնեցման հնարավորություն ընձեռելու համար: Եթե մեկ այլ ՖՀՄՍ-ով սահմանվում է ակտիվի կամ պարտավորության դասը, ապա, սույն ՖՀՄՍ-ում պահանջվող բացահայտումները ներկայացնելիս, կազմակերպությունը կարող է օգտագործել այդ դասը, եթե այն բավարարում է սույն պարագրաֆի պահանջներին:

95. Կազմակերպությունը պետք է բացահայտի և հետևողականորեն հետևի իր քաղաքականությանը՝ որոշելու, թե իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակների միջև փոխանցումները երբ են համարվում տեղի ունեցած՝ 93(գ) և (ե)(iv) պարագրաֆներին համապատասխան: Փոխանցումների ճանաչման պահի վերաբերյալ քաղաքականությունը պետք է լինի նույնը մակարդակներ մտցնելու փոխանցումների և մակարդակներից դուրս բերելու փոխանցումների համար: Ստորև նշված են փոխանցումների ճանաչման պահը որոշելու քաղաքականությունների օրինակներ՝
- ա) փոխանցման պատճառ դարձած դեպքի կամ հանգամանքների փոփոխության ամսաթիվը,
 - բ) հաշվետու ժամանակաշրջանի սկիզբը,
 - գ) հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջը:
96. Եթե կազմակերպությունը, որպես հաշվապահական հաշվառման քաղաքականության ընտրություն, որոշում է կիրառել 48-րդ պարագրաֆով նախատեսված բացառությունը, այն պետք է բացահայտի այդ փաստը:
97. Ակտիվների և պարտավորությունների յուրաքանչյուր դասի համար, որոնք ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունում չեն չափվում իրական արժեքով, և որոնց համար, սակայն, իրական արժեքը բացահայտվում է, կազմակերպությունը պետք է բացահայտի պարագրաֆ 93-ի (բ), (դ) և (թ) կետերով պահանջվող տեղեկատվությունը: Սակայն, կազմակերպությունը պարտավոր չէ ներկայացնել քանակական բնույթի բացահայտումներ պարագրաֆ 93-ի (դ) կետով պահանջվող իրական արժեքի հիերարխիայի 3-րդ մակարդակում դասակարգված իրական արժեքի չափումներում օգտագործված նշանակալի ոչ դիտելի տվյալների վերաբերյալ: Նման ակտիվների և պարտավորությունների համար կազմակերպությունը պարտավոր չէ ներկայացնել սույն ՖՀՄՍ-ով պահանջվող այլ բացահայտումները:
98. Իրական արժեքով չափվող և երրորդ կողմի տրամադրած պարտքային որակի բարելավման անառանձնացնելի միջոցի հետ միասին թողարկված պարտավորության համար թողարկողը պետք է բացահայտի այդ պարտքային որակի բարելավման առկայությունը և այն, թե արդյոք դա արտացոլված է պարտավորության իրական արժեքի չափման մեջ:
99. Կազմակերպությունը պետք է սույն ՖՀՄՍ-ով պահանջվող քանակական բացահայտումը ներկայացնի աղյուսակի տեսքով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ մեկ այլ ձևաչափ ավելի նպատակահարմար է:

Հավելված Ա**Մահմանված տերմիններ**

Սույն հավելվածը հանդիսանում է սույն ՖՀՄՍ-ի անբաժանելի մասը:

ակտիվ շուկա	Շուկա, որտեղ ակտիվի կամ պարտավորության գծով գործարքները տեղի են ունենում բավարար հաճախականությամբ և բավարար ծավալով՝ շարունակական հիմունքով գնային տեղեկատվություն տրամադրելու համար:
ծախսային մոտեցում	Գնահատման մեթոդ, որն արտացոլում է այն գումարը, որը ներկա պահին կպահանջվեր ակտիվի ծառայության կարողությունը փոխարինելու համար (հաճախ կոչվում է ընթացիկ փոխարինման արժեք):
մուտքի գին	Գին, որը փոխանակման գործարքում վճարվել է ակտիվը ձեռք բերելու կամ ստացվել է պարտավորությունը ստանձնելու համար:
ելքի գին	Գին, որը կստացվեր ակտիվի վաճառքից կամ կվճարվեր պարտավորության փոխանցման դիմաց:
ակնկալվող դրամական միջոցների հոսքեր	Հնարավոր ապագա դրամական հոսքերի հավանականություններով կշռված միջինը (այսինքն՝ բաշխման միջինը):
իրական արժեք	Գին, որը, չափման ամսաթվի դրությամբ, շուկայի մասնակիցների միջև սովորական գործարքում կստացվեր ակտիվի վաճառքից կամ կվճարվեր պարտավորության փոխանցման դիմաց :
առավելագույն և լավագույն օգտագործում	Շուկայի մասնակիցների կողմից ոչ ֆինանսական ակտիվի օգտագործումը, որն առավելագույնին կհասցնեք ակտիվի արժեքը կամ ակտիվների և պարտավորությունների խմբի (օրինակ՝ բիզնես) արժեքը, որի շրջանակներում կօգտագործվեր տվյալ ակտիվը:
եկամտային մոտեցում	Գնահատման մեթոդներ, որոնք ապագա գումարները (օրինակ՝ դրամական հոսքեր կամ եկամուտներ և ծախսեր) փոխարկում են մեկ ներկա (այսինքն՝ զեղչված) գումարի: Իրական արժեքի չափումը որոշվում է այդ ապագա գումարների վերաբերյալ ընթացիկ շուկայական ակնկալիքներով ցուցանվող արժեքի հիման վրա:
ելակետային տվյալներ	Ենթադրություններ, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեն ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս, ներառյալ՝ ռիսկի վերաբերյալ ենթադրությունները, ինչպիսիք են ստորև նշվածները՝

- ա) իրական արժեքի չափման համար օգտագործված գնահատման կոնկրետ մեթոդին (ինչպիսին է գնորոշման մոդելը) բնորոշ ռիսկը, և
- բ) գնահատման մեթոդում ներմուծվող ելակետային տվյալներին բնորոշ ռիսկը:

Ելակետային տվյալները կարող են լինել դիտելի կամ ոչ դիտելի:

1-ին մակարդակի ելակետային տվյալներ

Նույնական ակտիվների կամ պարտավորությունների համար ակտիվ շուկաներում գնանշվող գներ (չճշգրտված), որոնք չափման ամսաթվի դրությամբ հասանելի են կազմակերպության համար:

2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ

Ակտիվի կամ պարտավորության համար ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն դիտելի ելակետային տվյալներ, բացառությամբ 1-ին մակարդակում ներառված գնանշվող գների:

3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ

Ակտիվի կամ պարտավորության համար ոչ դիտելի տվյալներ:

շուկայական մոտեցում

Գնահատման մեթոդ, որն օգտագործում է գներ և այլ համապատասխան տեղեկատվություն, որոնք ստեղծվում են նույնական կամ համադրելի (այսինքն՝ համանման) ակտիվներ, պարտավորություններ կամ ակտիվների և պարտավորությունների խումբ (օրինակ՝ բիզնես) ներառող շուկայական գործարքների միջոցով:

շուկայի տվյալներով հաստատված ելակետային տվյալներ

Ելակետային տվյալներ, որոնք հիմնականում ստացվում են դիտելի շուկայական տվյալներից կամ հաստատվում (հիմնավորվում) են դրանցով՝ կոռելյացիայի կամ այլ միջոցներով:

շուկայի մասնակից

Գնորդներ և վաճառողներ ակտիվի կամ պարտավորության համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայում գործող, որոնք ունեն ստորև նշված բոլոր բնութագրերը՝

- ա) անկախ են միմյանցից, այսինքն՝ չեն հանդիսանում կապակցված կողմեր, ինչպես սահմանված է ՀՀՄՍ 24-ում, թեև կապակցված կողմերի գործարքի գինը կարող է օգտագործվել որպես իրական արժեքի չափման ելակետային տվյալ, եթե կազմակերպությունը վկայություն ունի այն մասին, որ գործարքը կնքվել է շուկայական պայմաններով,
- բ) իրազեկ են և ակտիվի կամ պարտավորության, ինչպես նաև գործարքի մասին ունեն խելամիտ պատկերացում՝ օգտագործելով հասանելի ամբողջ տեղեկատվությունը, ներառյալ՝ այն տեղեկատվությունը, որը կարող է ստացվել

ստանդարտ և համընդհանուր ընդունված տեսակի համալիր ստուգման (due diligence) արդյունքում,

- գ) ի վիճակի են ակտիվի կամ պարտավորության գծով գործարք կնքել,
- դ) ակտիվի կամ պարտավորության գծով ցանկանում են կնքել գործարք, այսինքն՝ շահագրգռված են, սակայն պարտադրված կամ այլ կերպ հարկադրված չեն այդպես վարվել:

ամենաբարենպաստ շուկա

Շուկա, որն առավելագույնի է հասցնում այն գումարը, որը կստացվեր ակտիվը վաճառելու դիմաց կամ նվազագույնի է հասցնում այն գումարը, որը կվճարվեր պարտավորությունը փոխանցելու համար՝ գործարքի հետ կապված ծախսումները և տրանսպորտային ծախսումները հաշվի առնելուց հետո:

չկատարման ռիսկ

Կազմակերպության կողմից պարտականությունը չկատարելու ռիսկը: Չկատարման ռիսկը ներառում է կազմակերպության սեփական պարտքային ռիսկը, սակայն կարող է դրանով սահմանափակված չլինել:

դիտելի ելակետային տվյալներ

Տվյալներ, որոնք ստացվում են՝ օգտագործելով շուկայական տվյալներ, ինչպես օրինակ՝ փաստացի դեպքերի կամ գործարքների մասին հանրությանը հասանելի տեղեկատվություն, և որոնք արտացոլում են այն ենթադրությունները, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին՝ ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս:

սովորական գործարք

Գործարք, որը ենթադրում է նախքան չափման ամսաթիվը շուկայում ներկայացվածության այնպիսի ժամանակաշրջան, որպեսզի հնարավոր լինի դիտել այն շուկայական գործունեությունները, որոնք բնորոշ և սովորական են այդպիսի ակտիվներ կամ պարտավորություններ ներառող գործարքների համար. սովորական գործարքը պարտադրված գործարք չէ (օրինակ՝ ստիպողական լուծարում կամ խիստ կարիքից դրդված վաճառք չէ):

հիմնական շուկա

Ակտիվի կամ պարտավորության համար ամենամեծ ծավալ և գործունեության մակարդակ ունեցող շուկա:

ռիսկի հավելագին

Փոխհատուցում ռիսկից խուսափող (ռիսկի հակում չունեցող) շուկայի մասնակիցներին՝ ակտիվի կամ պարտավորության դրամական հոսքերին ներհատուկ անորոշությունը ստանձնելու համար: Կոչվում է նաև «ռիսկի գծով ճշգրտում»:

գործարքի հետ կապված ծախսումներ

Ակտիվի կամ պարտավորության համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկայում ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու ծախսումներ, որոնք ուղղակիորեն վերագրելի են ակտիվի օտարմանը կամ պարտավորության փոխանցմանը և բավարարում են հետևյալ երկու չափանիշերին.

- ա) դրանք ուղղակիորեն առաջանում են այդ գործարքից և էական են այդ գործարքի համար,
- բ) կազմակերպությունը չէր կրի դրանք, եթե ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու որոշումը չկայացվեր (ՖՀՄՍ 5-ում սահմանված և վաճառքի ծախսումներին համանման):

տրանսպորտային ծախսումներ

Ծախսումներ, որոնք կառաջանային ակտիվն իր ընթացիկ գտնվելու վայրից հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկա տեղափոխելու համար:

հաշվառման միավոր

Ակտիվի կամ պարտավորության խմբավորման կամ ապախմբավորման ՖՀՄՍ-ներում՝ ճանաչման նպատակներով:

ոչ դիտելի ելակետային տվյալներ

Ելակետային տվյալներ, որոնց համար շուկայի տվյալները հասանելի չեն, և որոնք մշակվում են՝ օգտագործելով լավագույն տեղեկատվությունը այն ենթադրությունների վերաբերյալ, որոնք շուկայի մասնակիցները կօգտագործեին ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս:

Հավելված Բ

Կիրառման ուղեցույց

Սույն հավելվածը հանդիսանում է սույն ստանդարտի անբաժանելի մասը: Այն նկարագրում է 1-99 պարագրաֆների կիրառությունը և ունի այն նույն ուժը, ինչ սույն ՖՀՄՍ-ի այլ մասեր:

Բ1. Գնահատման տարբեր իրավիճակներում կիրառվող դատողությունները կարող են լինել տարբեր: Սույն հավելվածը նկարագրում է այն դատողությունները, որոնք կարող են կիրառվել կազմակերպության կողմից՝ գնահատման տարբեր իրավիճակներում իրական արժեքը չափելիս:

Իրական արժեքի չափման մոտեցում

Բ2. Իրական արժեքի չափման նպատակն է գնահատել այն գինը, որով ակտիվը վաճառելու կամ պարտավորությունը փոխանցելու սովորական գործարքը տեղի կունենա շուկայի մասնակիցների միջև չափման ամսաթվի դրությամբ՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում: Իրական արժեքի չափումը կազմակերպությունից պահանջում է որոշել հետևյալ բոլորը՝

- ա) չափման ենթակա կոնկրետ ակտիվը կամ պարտավորությունը (ակտիվի կամ պարտավորության հաշվառման միավորին համապատասխան),
- բ) ոչ ֆինանսական ակտիվի համար՝ գնահատման հիմքում ընկած ենթադրությունը, որը տեղին է չափման համար (այդ ակտիվի առավելագույն և լավագույն օգտագործմանը համապատասխան),
- գ) ակտիվի կամ պարտավորության համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկան,
- դ) գնահատման մեթոդ(ներ)ը, որը (որոնք) տեղին է (են) չափման համար, հաշվի առնելով այն տվյալների առկայությունը, որոնց հիման վրա մշակվում են ելակետային տվյալները, որոնք ներկայացնում են ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս շուկայի մասնակիցների կողմից օգտագործվող ենթադրություններ, և իրական արժեքի հիերարխիայի մակարդակը, որում դասակարգվում են այդ ելակետային տվյալները:

Գնահատման հիմքում ընկած ենթադրություն՝ ոչ ֆինանսական ակտիվների համար (պարագրաֆներ 31-33)

Բ3. Այլ ակտիվների (տեղակայված կամ այլ կերպ օգտագործման համար հարմարեցված) հետ համակցության մեջ կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների (օրինակ՝ բիզնես) հետ համակցության մեջ որպես խումբ օգտագործվող ոչ ֆինանսական ակտիվի իրական արժեքը չափելիս՝ գնահատման հիմքում ընկած ենթադրության ազդեցությունը կախված է հանգամանքներից: Օրինակ՝

- ա) ակտիվի իրական արժեքը կարող է լինել նույնը՝ անկախ այն հանգամանքից, թե արդյոք ակտիվն օգտագործվում է առանձին հիմունքով, թե այլ ակտիվների հետ

կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ: Նշվածը կարող է տեղի ունենալ այն դեպքում, երբ ակտիվը բիզնես է, որը շուկայի մասնակիցները կշարունակեին վարել: Այդ դեպքում գործարքը կներառեր բիզնեսի՝ որպես մեկ ամբողջության, գնահատում: Ակտիվների օգտագործումը որպես խումբ շարունակվող ձեռնարկատիրական գործունեությունում կստեղծեր սիներգիզմ, որը հասանելի կլինի շուկայի մասնակիցներին (այսինքն՝ շուկայի մասնակիցների սիներգիզմ, որը, հետևաբար, ազդեցություն կունենան ակտիվի իրական արժեքի վրա՝ լինի դա առանձին հիմունքով, թե այլ ակտիվների հետ, կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ),

- բ) ակտիվի օգտագործումն այլ ակտիվների հետ կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ, կարող է ներառվել իրական արժեքի չափման մեջ՝ առանձին հիմունքով օգտագործվող ակտիվի արժեքի ճշգրտումների միջոցով: Դա կարող է լինել այն դեպքում, երբ ակտիվը սարքավորում է, և իրական արժեքի չափումը որոշվում է՝ օգտագործելով համանման սարքավորման (չտեղակայված կամ այլ կերպ օգտագործման համար չհարմարեցված) դիտելի գինը՝ ճշգրտված տրանսպորտային և տեղակայման ծախսումներով այնպես, որ իրական արժեքի չափումն արտացոլի սարքավորման ընթացիկ վիճակը և գտնվելու վայրը (տեղակայված և օգտագործման համար հարմարեցված),
- գ) ակտիվի օգտագործումն այլ ակտիվների հետ կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ կարող է ներառվել իրական արժեքի չափման մեջ՝ ակտիվի իրական արժեքը չափելու համար օգտագործվող՝ շուկայի մասնակիցների ենթադրությունների միջոցով: Օրինակ, եթե ակտիվը անավարտ արտադրանքի մեջ գտնվող բացառիկ բնույթի պաշար է, իսկ շուկայի մասնակիցները պաշարը կփոխարկեին պատրաստի արտադրանքի, ապա պաշարի իրական արժեքը չափելիս կենթադրվի, որ շուկայի մասնակիցները ձեռք են բերել կամ ձեռք կբերեն մասնագիտացված սարքավորում(ներ), որը (որոնք) անհրաժեշտ են պաշարը պատրաստի արտադրանքի փոխարկելու համար,
- դ) ակտիվի օգտագործումն այլ ակտիվների հետ կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ կարող է ներառվել ակտիվի իրական արժեքը չափելու նպատակով օգտագործվող գնահատման մեթոդում: Այդպես կարող է լինել այն դեպքում, երբ ոչ նյութական ակտիվի իրական արժեքը չափելու նպատակով օգտագործվում է «բազմաժամանակաշրջանային լրացուցիչ շահույթի» մեթոդը, քանի որ գնահատման այդ մեթոդը հատուկ հաշվի է առնում համալրող ակտիվների և դրանց հետ կապված պարտավորությունների ավանդը խմբում, որում այդ ոչ նյութական ակտիվը օգտագործվելու է,
- ե) ավելի սահմանափակ իրավիճակներում, երբ կազմակերպությունը ակտիվն օգտագործում է ակտիվների խմբի ներսում, կազմակերպությունը կարող է ակտիվը չափել այն գումարով, որը մոտավորապես հավասար է դրա այն իրական արժեքին, որը կստացվեր ակտիվների խմբի իրական արժեքը խմբի

առանձին ակտիվներին բաշխելիս: Այդպես կարող է լինել այն դեպքում, երբ գնահատումը վերաբերում է անշարժ գույքին և բարելավված (բարեկարգված) գույքի (այսինքն՝ ակտիվների խմբի) իրական արժեքը բաշխվում է իր բաղադրիչ ակտիվներին (ինչպիսիք են հողը և բարեկարգումները):

Իրական արժեքը սկզբնական ճանաչման պահին (պարագրաֆներ 57-60)

- Բ4. Որոշելիս, թե արդյոք իրական արժեքը սկզբնական ճանաչման պահին հավասար է գործարքի գնին, թե՛ ոչ, կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի գործարքին և ակտիվին կամ պարտավորությանը յուրահատուկ գործոնները: Օրինակ, գործարքի գինը կարող է չներկայացնել ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը սկզբնական ճանաչման պահին, եթե առկա է ստորև նշված պայմաններից որևէ մեկը՝
- ա) գործարքը կապակցված կողմերի միջև է, թեև գինը կապակցված կողմի գործարքում կարող է օգտագործվել որպես իրական արժեքի չափման ելակետային տվյալ, եթե կազմակերպությունն ունի վկայություն, որ գործարքը կնքվել է շուկայական պայմաններով,
 - բ) գործարքը կատարվում է ճնշման տակ կամ վաճառողը հարկադրված է ընդունել գործարքի գինը: Օրինակ, այդպես կարող է լինել, երբ վաճառողը գտնվում է ֆինանսական դժվարության մեջ,
 - գ) գործարքի գնի միջոցով ներկայացվող հաշվառման միավորը տարբեր է իրական արժեքով չափվող ակտիվի կամ պարտավորության հաշվառման միավորից: Օրինակ, այդպես կարող է լինել, եթե իրական արժեքով չափվող ակտիվը կամ պարտավորությունը գործարքի տարրերից մեկն է միայն (օրինակ՝ բիզնեսի միավորումում), գործարքը ներառում է չնշված իրավունքներ և արտոնություններ, որոնք չափվում են առանձին՝ մեկ այլ ՖՀՄՍ-ին համապատասխան, կամ գործարքի գինը ներառում է գործարքի հետ կապված ծախսումներ,
 - դ) շուկան, որում տեղի է ունենում գործարքը, հիմնական շուկայից (կամ ամենաբարենպաստ շուկայից) տարբեր է: Օրինակ, այդ շուկաները կարող են լինել տարբեր, եթե կազմակերպությունը դիլեր է, որը գործարքներ է կնքում մանրածախ շուկայի գնորդների հետ, սակայն ելքի գործարքի համար հիմնական (կամ ամենաբարենպաստ) շուկան այլ դիլերների հետ է դիլերների շուկայում:

Գնահատման մեթոդներ (պարագրաֆներ 61-66)

Շուկայական մոտեցում

- Բ5. Շուկայական մոտեցման ժամանակ օգտագործվում են գներ և այլ համապատասխան տեղեկատվություն, որոնք բխում են նույնական կամ համադրելի (այսինքն՝ համանման) ակտիվների, պարտավորությունների կամ ակտիվների և պարտավորությունների խմբի (օրինակ՝ ձեռնարկատիրական գործունեություն) գծով շուկայական գործարքներից:

- Բ6. Օրինակ, գնահատման մեթոդներում, որոնք համահունչ են շուկայական մոտեցման հետ, հաճախ օգտագործվում են շուկայական բազմապատիկներ, որոնք ստացվում են համադրելի ցուցանիշների բազմությունից: Բազմապատիկները կարող են գտնվել տիրույթներում (միջակայքերում), որոնցում յուրաքանչյուր համադրելի ցուցանիշի համար առկա է մեկ այլ բազմապատիկ: Տիրույթում համապատասխան բազմապատիկի ընտրությունը պահանջում է դատողություն՝ հաշվի առնելով չափմանը բնորոշ քանակական և որակական գործոնները:
- Բ7. Գնահատման մեթոդները, որոնք համահունչ են շուկայական մոտեցմանը, ներառում են մատրիցային գնորոշումը: Մատրիցային գնորոշումը մաթեմատիկական մեթոդ է, որը հիմնականում օգտագործվում է ֆինանսական գործիքների որոշ տեսակների գնահատման համար, ինչպիսիք են պարտքային արժեթղթերը, չհիմնվելով բացառապես կոնկրետ արժեթղթերի համար գնանշված գների վրա, այլ ավելի շուտ հիմնվելով այդ արժեթղթերի և այլ գնանշված արժեթղթերի (որպես ուղենիշային դիտվող) փոխհարաբերությունների վրա:

Ծախսային մոտեցում

- Բ8. Ծախսային մոտեցումն արտացոլում է այն գումարը, որը ներկայումս կպահանջվեր ակտիվի ծառայության կարողությունը փոխարինելու համար (հաճախ կոչվում է ընթացիկ փոխարինման արժեք):
- Բ9. Շուկայի մասնակից վաճառողի տեսանկյունից՝ գինը, որը կստացվեր ակտիվի համար, հիմնված է այն ծախսի վրա, որ կկատարեր շուկայի մասնակից գնորդը համադրելի օգտակարություն ունեցող փոխարինող ակտիվ ձեռք բերելու կամ կառուցելու համար՝ ճշգրտված՝ հաշվի առնելով այդ ակտիվի հնացածությունը: Պատճառն այն է, որ շուկայի մասնակից գնորդը ակտիվի համար չի վճարի ավելի շատ գումար, քան այն գումարը, որով նա կարող է փոխարինել այդ ակտիվի ծառայության կարողությունը: Հնացածությունը ներառում է ֆիզիկական վատթարացումը, ֆունկցիոնալ (տեխնոլոգիական) հնացածությունը և տնտեսական (արտաքին) հնացածությունը և ավելի լայն է, քան մաշվածությունը՝ ֆինանսական հաշվետվությունների նպատակով (սկզբնական արժեքի բաշխում) կամ հարկային նպատակով (սահմանված ծառայության ժամկետների օգտագործում): Շատ դեպքերում այլ ակտիվների կամ այլ ակտիվների և պարտավորությունների հետ համակցության մեջ օգտագործվող նյութական ակտիվների իրական արժեքը չափելիս օգտագործվում է ընթացիկ փոխարինման արժեքի մեթոդը:

Եկամտային մոտեցում

- Բ10. Եկամտային մոտեցումն ապագա գումարները (օրինակ՝ դրամական հոսքերը կամ եկամուտներն ու ծախսերը) փոխարկում է մեկ ներկա (այսինքն՝ զեղչված) գումարի: Երբ օգտագործվում է եկամտային մոտեցումը, իրական արժեքի չափումն արտացոլում է այդ ապագա գումարների վերաբերյալ ընթացիկ շուկայական ակնկալիքները:
- Բ11. Գնահատման այդ մեթոդները ներառում են, օրինակ, հետևյալը՝
- ա) ներկա արժեքի մեթոդները (տե՛ս Բ12-Բ30 պարագրաֆները),

- բ) օպցիոնների գնորոշման մոդելները, ինչպիսիք են «Բլեք-Շոուզ-Մերթոն»-ի բանաձևը (Black-Scholes-Merton) կամ երկանդամային մոդելը (այսինքն՝ «վանդակացանցային» մոդել), որոնք ներառում են ներկա արժեքի մեթոդները և արտացոլում են օպցիոնի ինչպես ժամանակային արժեքը, այնպես էլ ներքին արժեքը, և
- գ) բազմաժամանակաշրջանային լրացուցիչ շահույթի մեթոդը, որն օգտագործվում է որոշ ոչ նյութական ակտիվների իրական արժեքը չափելու համար:

Ներկա արժեքի մեթոդներ

- Բ12. Բ13-Բ30 պարագրաֆները նկարագրում են ներկա արժեքի մեթոդների օգտագործումը իրական արժեքը չափելու համար: Այդ պարագրաֆներն հասկապես անդրադառնում են զեդյան դրույքի ճշգրտման մեթոդին և *ակնկալվող դրամական հոսքերի* (ակնկալվող ներկա արժեքի) մեթոդին: Այդ պարագրաֆները ոչ թելադրում են իրական արժեքի չափման նպատակով մեկ կոնկրետ ներկա արժեքի մեթոդի օգտագործում, ոչ էլ իրական արժեքի չափման համար ներկա արժեքի մեթոդների օգտագործումը սահմանափակում են վերը քննարկված մեթոդներով: Իրական արժեքի չափման նպատակով օգտագործվող ներկա արժեքի մեթոդը կախված կլինի չափվող ակտիվին կամ պարտավորությանը բնորոշ փաստերից և հանգամանքներից (օրինակ՝ արդյոք համադրելի ակտիվների կամ պարտավորությունների գները կարող են դիտվել շուկայում) և բավարար տվյալների առկայությունից:

Ներկա արժեքի չափման բաղադրիչները

- Բ13. Ներկա արժեքը (այսինքն՝ եկամտային մոտեցման կիրառումը) գործիք է, որն օգտագործվում է ապագա գումարները (օրինակ՝ դրամական հոսքերը կամ արժեքները) ներկա գումարի հետ կապելու համար՝ զեդյան դրույքի օգտագործմամբ: Ներկա արժեքի մեթոդի օգտագործմամբ ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքի չափումն ընդգրկում է ստորև նշված բոլոր տարրերը շուկայի մասնակիցների տեսանկյունից՝ չափման ամսաթվի դրությամբ՝
- ա) չափվող ակտիվի կամ պարտավորության համար ապագա դրամական հոսքերի գնահատականը,
 - բ) դրամական հոսքերի գումարի և ժամկետի հնարավոր տատանումների վերաբերյալ սպասումները, որոնք ներկայացնում են դրամական հոսքերին ներհատուկ անորոշությունը,
 - գ) փողի ժամանակային արժեքը՝ ներկայացված ոչ ռիսկային դրամային ակտիվների գծով դրույքաչափի միջոցով, որոնց մարման ամսաթվերը կամ տևողությունները համընկնում են դրամական հոսքերի ժամանակաշրջանի հետ և որոնք տիրապետողի համար չեն ներկայացնում ոչ ժամկետի անորոշություն, ոչ էլ չկատարման ռիսկ (այսինքն՝ ոչ ռիսկային տոկոսադրույք),
 - դ) դրամական հոսքերին ներհատուկ անորոշություն կրելու զինը (այսինքն՝ ռիսկի հավելագինը),
 - ե) այլ գործոններ, որ շուկայի մասնակիցները հաշվի կառնեին տվյալ հանգամանքներում,

- զ) պարտավորության գծով՝ այդ պարտավորությանը վերաբերող չկատարման ռիսկը, ներառյալ՝ կազմակերպության (այսինքն՝ պարտապանի) սեփական պարտքային ռիսկը:

Ընդհանուր սկզբունքներ

- Բ14. Ներկա արժեքի մեթոդները տարբերվում են՝ կախված նրանից, թե ինչպես են դրանք օգտագործում Բ13 պարագրաֆում նշված տարրերը: Այնուամենայնիվ, իրական արժեքի չափման համար օգտագործվող ցանկացած ներկա արժեքի մեթոդի կիրառումը ղեկավարվում է հետևյալ բոլոր ընդհանուր սկզբունքներով՝
- ա) դրամական հոսքերը և զեղչման դրույքները պետք է արտացոլեն այն ենթադրությունները, որոնք կօգտագործվեն շուկայի մասնակիցների կողմից ակտիվը կամ պարտավորությունը գնորոշելիս,
- բ) դրամական հոսքերը և զեղչման դրույքները պետք է հաշվի առնեն միայն չափվող ակտիվին կամ պարտավորությանը վերագրելի գործոնները,
- գ) ռիսկային գործոնների հետևանքների կրկնահաշվարկից կամ բացթողումից խուսափելու նպատակով՝ զեղչման դրույքները պետք է արտացոլեն այն ենթադրությունները, որոնք համահունչ են դրամական հոսքերին ներհատուկ ենթադրությունների հետ: Օրինակ, զեղչման դրույքը, որն արտացոլում է ապագա չկատարումների (չվճարումների) վերաբերյալ սպասումների անորոշությունը, տեղին է, եթե օգտագործվում են վարկի պայմանագրային դրամական հոսքերը (այսինքն՝ զեղչման դրույքի ճշգրտման մեթոդ): Այդ նույն դրույքը չպետք է օգտագործվի, եթե օգտագործվում են ակնկալվող (այսինքն՝ հավանականություններով կշռված) դրամական հոսքերը (այսինքն՝ ակնկալվող ներկա արժեքի մեթոդ), քանի որ ակնկալվող դրամական հոսքերն արդեն իսկ արտացոլում են ապագա չկատարումների անորոշության վերաբերյալ ենթադրությունները: Փոխարենը, անհրաժեշտ է օգտագործել այն զեղչման դրույքը, որը համաչափ է ակնկալվող դրամական հոսքերին ներհատուկ ռիսկին,
- դ) դրամական հոսքերի և զեղչման դրույքների մասին ենթադրությունները պետք է համահունչ լինեն միմյանց: Օրինակ՝ անվանական դրամական հոսքերը, որոնք ներառում են սղաճի ազդեցությունը, պետք է զեղչվեն մի դրույքով, որը ներառում է սղաճի ազդեցությունը: Անվանական ոչ ռիսկային տոկոսադրույքը ներառում է սղաճի հետևանքը: Իրական դրամական հոսքերը, որոնք չեն ներառում սղաճի հետևանքը, պետք է զեղչվեն այնպիսի դրույքով, որը չի ներառում սղաճի հետևանքը: Նմանապես, հարկումից հետո դրամական հոսքերը պետք է զեղչվեն «հարկումից հետո» դրույքով: Նախքան հարկումը դրամական հոսքերը պետք է զեղչվեն այդ դրամական հոսքերին համահունչ դրույքով,
- ե) զեղչման դրույքները պետք է համահունչ լինեն այն արժույթի հիմքում ընկած տնտեսական գործոնների հետ, որով արտահայտված են դրամական հոսքերը:

Ռիսկ և անորոշություն

- Բ15. Ներկա արժեքի մեթոդի օգտագործմամբ իրական արժեքի չափումը կատարվում է անորոշության պայմաններում, քանի որ օգտագործվող դրամական հոսքերը գնահատականներ են, այլ ոչ հայտնի գումարներ: Շատ դեպքերում դրամական հոսքերի և՛ գումարը, և՛ ժամկետները անորոշ են: Նույնիսկ ֆիքսված պայմանագրային գումարները, օրինակ, վարկի գծով վճարումները, անորոշ են, եթե կա չկատարման ռիսկ:
- Բ16. Շուկայի մասնակիցները սովորաբար պահանջում են հատուցում (այսինքն՝ ռիսկի հավելագին) ակտիվի կամ պարտավորության դրամական հոսքերին ներհատուկ անորոշությունը կրելու համար: Իրական արժեքի չափումը պետք է ներառի ռիսկի հավելագին, որն արտացոլելու այն գումարը, որը շուկայի մասնակիցները կպահանջեին որպես դրամական ներհատուկ անորոշության փոխհատուցում: Հակառակ դեպքում՝ չափումը արժանահավատորեն չի ներկայացնի իրական արժեքը: Որոշ դեպքերում, համապատասխան ռիսկի հավելագնի որոշումը կարող է լինել դժվար: Սակայն, միայն դժվարության աստիճանը բավարար պատճառ չէ ռիսկի հավելագինը բացառելու համար:
- Բ17. Ներկա արժեքի մեթոդները տարբերվում են՝ կախված նրանից, թե ռիսկի գծով ինչպիսի ճշգրտումներ են կատարում և դրամական հոսքերի որ տեսակն են օգտագործում: Օրինակ՝
- ա) գեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդը (տե՛ս Բ18-Բ22 պարագրաֆները) օգտագործում է ռիսկի գործոնով ճշգրտված գեղջման դրույք և պայմանագրային, խոստացված կամ ամենահավանական դրամական հոսքերը,
 - բ) ակնկալվող ներկա արժեքի 1-ին մեթոդը (տե՛ս պարագրաֆ Բ25-ը) օգտագործում է ռիսկի գործոնով ճշգրտված ակնկալվող դրամական հոսքերը և ոչ ռիսկային դրույքը,
 - գ) ակնկալվող ներկա արժեքի 2-րդ մեթոդը (տե՛ս պարագրաֆ Բ26-ը) օգտագործում է ակնկալվող դրամական հոսքերը, որոնք ռիսկի գործոնով ճշգրտված չեն և գեղջման դրույքը, որը ճշգրտվում է շուկայի մասնակիցների կողմից պահանջվող ռիսկի հավելագինը ներառելու համար: Այդ դրույքը տարբեր է այն դրույքից, որն օգտագործվում է գեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդում:

Ձեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդ

- Բ18. Ձեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդն օգտագործում է դրամական հոսքերի մեկ շարք՝ հնարավոր գնահատված գումարների տիրույթից՝ պայմանագրային կամ խոստացված(ինչպես պարտատոմսերի դեպքում է) կամ ամենահավանական դրամական հոսքեր: Բոլոր դեպքերում, այդ դրամական հոսքերը պայմանավորված են կոնկրետ դեպքերի տեղի ունենալով (օրինակ՝ պարտատոմսի գծով պայմանագրային կամ խոստացված դրամական հոսքերը պայմանավորված են պարտապանի կողմից չկատարման բացառմամբ): Ձեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդում օգտագործվող գեղջման դրույքը ստացվում է շուկայում շրջանառվող համեմատելի ակտիվների կամ պարտավորությունների համար դիտվող հատույցադրույքներից: Հետևաբար՝ պայմանագրային, խոստացված կամ ամենահավանական դրամական հոսքերը գեղջվում են նման պայմանական դրամական հոսքերի համար դիտվող կամ գնահատված շուկայական դրույքով (այսինքն՝ շուկայական հատույցադրույքով):

- Բ19. Զեղչման դրույքի ճշգրտման մեթոդը պահանջում է համադրելի ակտիվների կամ պարտավորությունների համար շուկայական տվյալների վերլուծություն: Համադրելիությունը հաստատվում է, հաշվի առնելով դրամական հոսքերի բնույթը (օրինակ՝ արդյոք դրամական հոսքերը պայմանագրային են, թե ոչ պայմանագրային, և արդյոք հավանական է, որ նույն ձևով արձագանքեն տնտեսական պայմանների փոփոխություններին), ինչպես նաև այլ գործոններ (օրինակ՝ վարկունակություն, գրավ, տնողություն, սահմանափակող կից պայմաններ և իրացվելիություն): Որպես այլընտրանք, եթե մեկ համադրելի ակտիվը կամ պարտավորությունը արժանահավատորեն չի արտացոլում չափվող ակտիվի կամ պարտավորության դրամական հոսքերին բնորոշ ռիսկը, ապա այդ դեպքում զեղչման դրույքը հնարավոր կլինի ստանալ՝ օգտագործելով մի քանի համադրելի ակտիվների կամ պարտավորությունների գծով տվյալները՝ ոչ ռիսկային եկամտաբերության կորի հետ միասին (այսինքն՝ օգտագործելով «կուտակային կառուցման» (build-up) մոտեցումը):
- Բ20. «Կուտակային կառուցման» մոտեցումը ցուցադրելու նպատակով, ենթադրենք, թե ակտիվ Ա-ն մեկ տարում 800 ԱՄ¹ ստանալու պայմանագրային իրավունք է (Ժամանակի անորոշություն չկա): Համադրելի ակտիվների համար կա ձևավորված շուկա, և այդ ակտիվների վերաբերյալ տեղեկատվությունը՝ ներառյալ գնի վերաբերյալ տեղեկատվությունը, առկա է: Նշված համադրելի ակտիվներից՝
- ա) ակտիվ Բ-ն մեկ տարում 1,200ԱՄ ստանալու պայմանագրային իրավունք է, որի շուկայական գինը 1,083 ԱՄ է: Ուստի՝ ենթադրվող տարեկան հատույցադրույքը (այսինքն՝ մեկ տարվա շուկայական հատույցադրույքը) կազմում է 10.8 տոկոս $[(1,200ԱՄ / 1,083ԱՄ) - 1]$,
 - բ) ակտիվ Գ-ն երկու տարում 700ԱՄ ստանալու պայմանագրային իրավունք է, որի շուկայական գինը 566 ԱՄ է: Ուստի՝ ենթադրվող տարեկան հատույցադրույքը (այսինքն՝ երկու տարվա շուկայական հատույցադրույքը) կազմում է 11.2 տոկոս $[(700ԱՄ / 566 ԱՄ) ^{0.5} - 1]$,
 - գ) ռիսկի տեսանկյունից (այսինքն՝ հնարավոր վճարումների դիսպերսիա և պարտքային ռիսկ), բոլոր երեք ակտիվներն էլ համադրելի են:
- Բ21. Համեմատելով Ակտիվ Ա-ի գծով ստացման ենթակա պայմանագրային վճարումների ժամկետը Ակտիվ Բ-ի և Ակտիվ Գ-ի ժամկետների հետ (այսինքն՝ մեկ տարի Ակտիվ Բ-ի համար և երկու տարի Ակտիվ Գ-ի համար)՝ պարզ է դառնում, որ Ակտիվ Բ-ն ավելի համադրելի է Ակտիվ Ա-ի հետ: Օգտագործելով Ակտիվ Ա-ի համար ստացման ենթակա պայմանագրային վճարումը (800ԱՄ) և Ակտիվ Բ-ից ստացման ենթակա մեկ տարվա շուկայական դրույքը (10.8 տոկոս)՝ Ակտիվ Ա-ի իրական արժեքը կկազմի 722ԱՄ (800ԱՄ/1.108): Որպես այլընտրանք, Ակտիվ Բ-ի համար հասանելի շուկայական տեղեկատվության բացակայության դեպքում, մեկ տարվա շուկայական դրույքը կարելի էր ստանալ Ակտիվ Գ-ից՝ օգտագործելով «կուտակային կառուցման» մեթոդը: Այդ դեպքում Ակտիվ Գ-ի երկու տարվա շուկայական դրույքը (11.2 տոկոս) կճշգրտվի՝ ստանալու համար մեկ տարվա շուկայական դրույքը՝ օգտագործելով ոչ ռիսկային եկամտաբերության կորի ժամանակային կառուցվածքը: Հնարավոր է անհրաժեշտ լինի լրացուցիչ տեղեկատվություն և վերլուծություն՝ որոշելու, թե արդյոք մեկ տարվա և

¹ Սույն ՖՀՄՍ-ում դրամական գումարները արտահայտված են «արժույթային միավորներով» (ԱՄ)

երկու տարվա ակտիվների ռիսկի հավելագինը նույնն է: Եթե որոշվում է, որ մեկ տարվա և երկու տարվա ակտիվների ռիսկի հավելագինը նույնը չէ, ապա երկու տարվա շուկայական դրույքը հետագայում ճշգրտվում է այդ ազդեցությունը հաշվի առնելու համար:

- F22. Երբ գեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդը կիրառվում է հաստատուն մուտքերի կամ վճարումների համար, չափվող ակտիվի կամ պարտավորության դրամական հոսքերին ներհատուկ ռիսկի գծով ճշգրտումը ներառվում է գեղջման դրույքում: Հաստատուն մուտքեր կամ վճարումներ չհամարվող դրամական հոսքերի նկատմամբ գեղջման դրույքի ճշգրտման մեթոդի որոշ կիրառություններում, դրամական հոսքերի ճշգրտումները կարող են անհրաժեշտ լինել այն դիտելի ակտիվի կամ պարտավորության հետ համադրելիության հասնելու համար, որից ստացվում է գեղջման դրույքը:

Ակնկալվող ներկա արժեքի մեթոդ

- F23. Ակնկալվող ներկա արժեքի մեթոդը որպես մեկնարկային կետ օգտագործում է դրամական հոսքերի շարքը, որը ներկայացնում է բոլոր հնարավոր ապագա դրամական հոսքերի հավանականություններով կշռված միջինը (այսինքն՝ ակնկալվող դրամական հոսքերը): Արդյունքում ստացվող գնահատականը նույնական է ակնկալվող արժեքի հետ, որը, վիճակագրական տերմիններով, դիսկրետ պատահական փոփոխականների հնարավոր արժեքների՝ համապատասխան հավանականություններով կշռված միջինն է: Քանի որ բոլոր հնարավոր դրամական հոսքերը կշռված են հավանականություններով, արդյունքում ստացվող ակնկալվող դրամական հոսքերը պայմանավորված չեն որևէ կոնկրետ դեպքի ի հայտ գալով (ի տարբերություն գեղջման դրույքով ճշգրտման մեթոդում օգտագործվող դրամական հոսքերի):

- F24. Ներդրումային որոշում կայացնելիս ռիսկից խուսափող շուկայի մասնակիցները հաշվի են առնում այն ռիսկը, որով փաստացի դրամական հոսքերը կարող են տարբերվել ակնկալվող դրամական հոսքերից: Պորտֆելի տեսությունը տարբերակում է ռիսկի երկու տեսակ՝

- ա) ոչ սիստեմատիկ (դիվերսիֆիկացվող) ռիսկ, որը կոնկրետ ակտիվին կամ պարտավորությանը բնորոշ ռիսկն է,
- բ) սիստեմատիկ (չդիվերսիֆիկացվող) ռիսկ, որը այն ընդհանուր ռիսկն է, որ ակտիվը կամ պարտավորությունը կիսում են դիվերսիֆիկացված պորտֆելի այլ միավորների հետ:

Պորտֆելի տեսության համաձայն՝ հավասարակշռված շուկայում շուկայի մասնակիցները կփոխհատուցվեն միայն դրամական հոսքերին բնորոշ սիստեմատիկ ռիսկեր կրելու համար: (Անարդյունավետ կամ հավասարակշռության մեջ չգտնվող շուկաներում կարող են առկա լինել հատույցի կամ փոխհատուցման այլ ձևեր):

- F25. Ակնկալվող ներկա արժեքի 1-ին մեթոդն ակտիվի ակնկալվող դրամական հոսքերը ճշգրտում է սիստեմատիկ (այսինքն՝ շուկայական) ռիսկի գծով՝ հանելով կանխիկի ռիսկի հավելագինը (այսինքն՝ ռիսկի գործոնով ճշգրտված ակնկալվող դրամական հոսքեր): Ռիսկի գործոնով ճշգրտված այդ ակնկալվող դրամական հոսքերը ներկայացնում են որոշակիին համարժեք դրամական հոսք, որը գեղջվում է ոչ ռիսկային

տոկոսադրույքով: Որոշակիին համարժեք դրամական հոսքը վերաբերում է ակնկալվող դրամական հոսքին (ինչպես սահմանված է)՝ ճշգրտված ռիսկի գծով այնպես, որ շուկայի մասնակիցն անտարբեր լինի ակնկալվող դրամական հոսքը դրամական «որոշակի» հոսքի փոխանակելու գործարքում: Օրինակ, եթե շուկայի մասնակիցը ցանկանար 1,000ԱՄ-ի դրամական «որոշակի» հոսք ունենալու համար տրամադրել 1,200 ԱՄ-ի ակնկալվող միջոցների հոսք, ապա 1,000ԱՄ-ն կլինի 1,200ԱՄ-ի որոշակիի համարժեքը (այսինքն՝ 200ԱՄ-ն կլինի կանխիկի ռիսկի հավելագինը): Այդ դեպքում շուկայի մասնակիցն անտարբեր կլինի պահվող ակտիվի նկատմամբ:

- Բ26. Ի տարբերություն վերը նշվածի, ակնկալվող ներկա արժեքի 2-րդ մեթոդը ճշգրտում է կատարում սիստեմատիկ (այսինքն՝ շուկայական) ռիսկի գծով՝ ռիսկի հավելագինը կիրառելով ոչ ռիսկային տոկոսադրույքի համար: Հետևաբար, ակնկալվող դրամական հոսքերը զեղչվում են այնպիսի դրույքով, որը համապատասխանում է հավանականություններով կշռված դրամական հոսքերի հետ կապված ակնկալվող դրույքին (այսինքն՝ ակնկալվող հատույցադրույք): Ռիսկային ակտիվները գնորոշելու համար օգտագործվող մոդելները, ինչպիսին է «կապիտալ ակտիվների գնորոշման մոդելը», կարող են օգտագործվել՝ ակնկալվող հատույցադրույքը գնահատելու համար: Քանի որ զեղչման դրույքի ճշգրտման մեթոդում օգտագործվող զեղչման դրույքը պայմանական դրամական հոսքերին վերաբերող հատույցադրույք է, հավանական է, որ դա կլինի ավելի բարձր, քան ակնկալվող ներկա արժեքի 2-րդ մեթոդում օգտագործվող զեղչման դրույքը, որն ակնկալվող կամ հավանականություններով կշռված դրամական հոսքերին վերաբերող ակնկալվող հատույցադրույքն է:
- Բ27. 1-ին և 2-րդ մեթոդները ցուցադրելու նպատակով ենթադրենք, որ ակտիվն ակնկալվող դրամական հոսքերը մեկ տարում 780ԱՄ է, որը որոշվել է՝ հիմնվելով դրամական հնարավոր հոսքերի և հավանականությունների վրա, ինչպես ներկայացված է ստորև: Մեկ տարվա կտրվածքով դրամական հոսքերի համար կիրառելի ոչ ռիսկային տոկոսադրույքը 5 տոկոս է, իսկ միննույն ռիսկայնությամբ ակտիվի սիստեմատիկ ռիսկի հավելագինը՝ 3 տոկոս:

Հնարավոր դրամական հոսքեր	Հավանականություն	Հավանականություններով կշռված դրամական հոսքեր
ԱՄ500	15%	ԱՄ75
ԱՄ800	60%	ԱՄ480
ԱՄ900	25%	ԱՄ225
Ակնկալվող դրամական հոսքեր		ԱՄ 780

- Բ28. Վերը նշված պարզ օրինակում ակնկալվող դրամական հոսքերը (780ԱՄ) ներկայացնում են երեք հնարավոր արդյունքների հավանականություններով կշռված միջինը: Առավել իրատեսական իրավիճակներում հնարավոր է, որ լինեն բազմաթիվ

հնարավոր արդյունքներ: Մակայն, ակնկալվող ներկա արժեքի մեթոդը կիրառելու նպատակով, միշտ չէ, որ անհրաժեշտ է հաշվի առնել բոլոր հնարվոր դրամական հոսքերի բաշխումները օգտագործելով բարդ մոդելներ և մեթոդներ: Փոխարենը, հնարավոր է մշակել սահմանափակ թվով դիսկրետ սցենարներ և հավանականություններ, որոնք ընդգրկում են հնարավոր դրամական հոսքերի բազմությունը: Օրինակ, կազմակերպությունը որևէ համապատասխան անցյալ ժամանակաշրջանի համար կարող է օգտագործել իրացված դրամական հոսքեր՝ ճշգրտված այն հանգամանքների փոփոխությունների գծով, որոնք տեղի են ունեցել այդ ժամանակաշրջանից հետո (օրինակ՝ փոփոխություններ արտաքին գործոններում, ներառյալ՝ տնտեսական կամ շուկայական պայմանները, ճյուղային միտումները և մրցակցությունը, ինչպես նաև կազմակերպության վրա ավելի կոնկրետ ազդող ներքին գործոնների փոփոխությունները)՝ հաշվի առնելով շուկայի մասնակիցների ենթադրությունները:

- Բ29. Տեսականորեն՝ ակտիվի դրամական հոսքերի ներկա արժեքը (այսինքն՝ իրական արժեքը) նույնն է մնում՝ լինի այն որոշված 1-ին մեթոդի, թե 2-րդ մեթոդի օգտագործմամբ, հետևյալ կերպ՝
- ա) 1-ին մեթոդի օգտագործման դեպքում ակնկալվող դրամական հոսքերը ճշգրտվում են սիստեմատիկ (այսինքն՝ շուկայական) ռիսկի գծով: Ռիսկի գծով ճշգրտման գումարն ուղղակիորեն ցուցանշող շուկայական տվյալների բացակայության դեպքում այդ գումարը կարելի է ստանալ ակտիվի գնորոշման մոդելով՝ օգտագործելով «որոշակիի համարժեքների» հասկացությունը: Օրինակ, ռիսկի գծով ճշգրտումը (այսինքն՝ 22ԱՄ-ի կանխիկի ռիսկի հավելագինը) կարող է որոշվել՝ օգտագործելով 3 տոկոս սիստեմատիկ ռիսկի հավելագինը՝ (780ԱՄ - [780ԱՄx(1.05/1.08)]), որը հանգեցնում է 758ԱՄ (780ԱՄ - 22ԱՄ) ռիսկի գծով ճշգրտված ակնկալվող դրամական հոսքերի: 758ԱՄ-ն 780ԱՄ-ի որոշակիի համարժեքն է, որը զեղչվում է ոչ ռիսկային տոկոսադրույքով (5 տոկոս): Ակտիվի ներկա արժեքը (այսինքն՝ իրական արժեքը) կազմում է 722ԱՄ (758ԱՄ/1.05),
- բ) 2-րդ մեթոդի օգտագործման դեպքում ակնկալվող դրամական հոսքերը չեն ճշգրտվում սիստեմատիկ (այսինքն՝ շուկայական) ռիսկի գծով: Փոխարենը, այդ ռիսկի գծով ճշգրտումը ներառվում է զեղչման դրույքում: Ուստի՝ ակնկալվող դրամական հոսքերը զեղչվում են 8 տոկոս ակնկալվող հատուցադրույքով (այսինքն՝ 5 տոկոս ոչ ռիսկային տոկոսադրույք՝ գումարած 3 տոկոս սիստեմատիկ ռիսկի հավելագին): Ակտիվի ներկա արժեքը (իրական արժեքը) կազմում է 722ԱՄ (780ԱՄ/1.08):
- Բ30. Իրական արժեքը չափելու նպատակով ակնկալվող ներկա արժեքի մեթոդն օգտագործելիս՝ կարելի է օգտագործել կամ 1-ին մեթոդը կամ 2-րդ մեթոդը: Մեթոդների ընտրությունը կախված է չափվող ակտիվին կամ պարտավորությանը բնորոշ փաստերից և հանգամանքներից, նրանից բավարար տվյալների հասանելիության աստիճանից և կիրառվող դատողություններից:

Ներկա արժեքի մեթոդների կիրառումը պարտավորությունների և կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքների համար, որոնք այլոց կողմից որպես ակտիվներ չեն պահվում (պարագրաֆներ 40 և 41)

Բ31. Երբ ներկա արժեքի մեթոդն օգտագործվում է այնպիսի մի պարտավորության իրական արժեքը չափելու համար, որն այլոց կողմից որպես ակտիվ չի պահվում (օրինակ՝ շահագործումից հանման գծով պարտավորություն), կազմակերպությունը պետք է, ի թիվս այլնից, գնահատի դրամական միջոցների ապագա արտահոսքերը, որոնք շուկայի մասնակիցները կակնկալեին կրել պարտականությունը կատարելիս: Այդ ապագա դրամական միջոցների արտահոսքերը պետք է ներառեն շուկայի մասնակիցների ակնկալիքները պարտականությունը կատարելու ծախսումների և այն փոխհատուցման վերաբերյալ, որ շուկայի մասնակիցը կպահանջեր պարտականությունը ստանձնելու համար: Այդպիսի փոխհատուցումը ներառում է այն հատույցը, որ շուկայի մասնակիցը կպահանջեր հետևյալի համար՝

- ա) գործունեության իրականացման համար (այսինքն՝ պարտականությունը կատարելու արժեքը, օրինակ՝ օգտագործելով միջոցներ, որոնք կարող էին օգտագործվել այլ գործունեությունների համար), և
- բ) պարտականության հետ կապված ռիսկի ստանձնման համար (այսինքն՝ ռիսկի հավելագին, որն արտացոլում է այն ռիսկը, որ փաստացի դրամական միջոցների արտահոսքերը կարող են տարբերվել ակնկալվող դրամական միջոցների արտահոսքերից, տե՛ս պարագրաֆ Բ33-ը):

Բ32. Օրինակ՝ ոչ ֆինանսական պարտավորությունը չի պարունակում պայմանագրային հատույցադրույք, և այդ պարտավորության համար դիտելի շուկայական եկամտաբերություն չկա: Որոշ դեպքերում հատույցի բաղադրիչները, որոնք շուկայի մասնակիցների կողմից կպահանջվեն, տարանջատելի չեն լինի մեկը մյուսից (օրինակ՝ գինն օգտագործելիս երրորդ կողմ կապալառուն այն կգանձեր հաստատուն վճարի հիմունքով): Այլ դեպքերում կազմակերպությանը պետք կլինի գնահատել այդ բաղադրիչներն առանձին-առանձին (օրինակ՝ գինն օգտագործելիս, երրորդ կողմ կապալառուն կգանձեր «ծախսում գումարած» հիմունքով, քանի որ այդ դեպքում կապալառուն չէր կրի ծախսումների ապագա փոփոխությունների հետ կապված ռիսկը):

Բ33. Կազմակերպությունը կարող է այլոց կողմից որպես ակտիվ չպահվող պարտավորության կամ կազմակերպության սեփական բաժնային գործիքի իրական արժեքի չափման մեջ ներառել ռիսկի հավելագին՝ ստորև նշված եղանակներից որևէ մեկով՝

- ա) ճշգրտելով դրամական հոսքերը (այսինքն՝ որպես դրամական միջոցների արտահոսքերի գումարի ավելացում), կամ
- բ) ճշգրտելով ապագա դրամական հոսքերը մինչև իրենց ներկա արժեքը գեղջելու համար օգտագործվող դրույքը (այսինքն՝ որպես գեղջման դրույքի նվազեցում):

Կազմակերպությունը պետք է հավաստիանա, որ տեղի չի ունենա ռիսկերի կրկնահաշվարկ կամ ընդհանրապես ռիսկի գծով ճշգրտման բացթողում: Օրինակ, եթե գնահատված դրամական հոսքերն ավելացվում են հաշվի առնելու համար

պարտականության հետ կապված ռիսկի ստանձման դիմաց փոխհատուցումը, ապա գեղջման դրույքը չպետք է ճշգրտվի այդ ռիսկն արտացոլելու համար:

Գնահատման մեթոդներում օգտագործվող ելակետային տվյալներ (պարագրաֆներ 67-71)

Բ34. Շուկաների օրինակներ, որոնցում որոշ ակտիվների և պարտավորությունների (օրինակ՝ ֆինանսական գործիքների) համար կարող են դիտելի լինել ելակետային տվյալները, ներառում են հետևյալը՝

- ա) *բորսայական շուկաներ*. բորսայական շուկայում փակման գները և՛ հեշտությամբ հասանելի են, և՛ սովորաբար ներկայացնում են իրական արժեքը: Այդպիսի շուկայի օրինակ է Լոնդոնի Ֆոնդային բորսան,
- բ) *դիլերային շուկաներ*. դիլերային շուկայում դիլերները պատրաստ կանգնած են առքուվաճառք անելու համար (գնելու կամ վաճառելու իրենց հաշվին)՝ դրանով իսկ իրենց կապիտալի օգտագործման միջոցով ապահովելով իրացվելիություն՝ ունենալու այն միավորների պաշարները, որոնց համար նրանք ստեղծում են շուկա: Սովորաբար պահանջարկի և առաջարկի գները (այն գինը, որով դիլերը ցանկանում է գնել և այն գինը, որով դիլերը ցանկանում է վաճառել, համապատասխանաբար) ավելի հեշտ են հասանելի, քան փակման գները: Արտաբորսայական շուկաները (որոնց համար գները հրապարակայնորեն հաղորդվում են) դիլերային շուկաներն են: Դիլերային շուկաներ գոյություն ունեն նաև որոշ այլ ակտիվների և պարտավորությունների համար, ներառյալ՝ որոշ ֆինանսական գործիքների, ապրանքների և ֆիզիկական ակտիվների (օրինակ՝ օգտագործված սարքավորում) համար,
- գ) *բրոքերային շուկաներ*. բրոքերային շուկայում, բրոքերները փորձում են գնորդներին վաճառողների հետ փոխադարձ «համաձայնության բերել», սակայն պատրաստ չեն իրենց հաշվին առքուվաճառք անելու: Այլ խոսքերով՝ բրոքերները չեն օգտագործում իրենց սեփական կապիտալն այն միավորների պաշարներն ունենալու համար, որոնց համար նրանք շուկա են ստեղծում: Բրոքերը տեղյակ է համապատասխան կողմերից առաջարկվող առքի և վաճառքի գների մասին, սակայն սովորաբար կողմերից և ոչ մեկը տեղյակ չէ մյուս կողմի գնային պահանջների մասին: Երբեմն, ավարտված գործարքների գները հասանելի են: Բրոքերային շուկաները ներառում են էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցերը, որտեղ իրար հետ փոխադարձ «համաձայնության են բերվում» առքի և վաճառքի պատվերները, ինչպես նաև առևտրային և բնակելի անշարժ գույքի շուկաները,
- դ) *«պրինցիպալ-պրինցիպալ» շուկաներ*. հիմնական շուկայում գործարքները՝ ինչպես նոր կնքվող, այնպես էլ վերավաճառքի, բանակցվում են անկախ՝ առանց միջնորդի: Այդ գործարքների գծով քիչ տեղեկատվություն կարող է հրապարակայնորեն հասանելի լինել:

Իրական արժեքի հիերարխիա (պարագրաֆներ 72-90)

2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ (պարագրաֆներ 81-85)

Բ35. Ստորև նշված են կոնկրետ ակտիվների և պարտավորությունների համար մակարդակ 2-ի ելակետային տվյալների օրինակներ՝

ա) *«Հաստատուն ստանալու - փոփոխական վճարելու» տոկոսադրույքային սվոպ՝ հիմնված ԼԻԲՕԲ-ի սվոպի դրույքի վրա:* 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի ԼԻԲՕԲ-ի սվոպի դրույքը, եթե այդ դրույքը դիտելի է սովորաբար գնանշվող միջակայքերում սվոպի գրեթե ամբողջ ժամկետի համար,

բ) *«Հաստատուն ստանալու - փոփոխական վճարելու» տոկոսադրույքային սվոպ՝ հիմնված արտարժույթով արտահայտված եկամտաբերության կորի վրա:* 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի արտարժույթով արտահայտված եկամտաբերության կորի վրա հիմնված սվոպի դրույքը, որը դիտելի է սովորաբար գնանշվող միջակայքերով՝ սվոպի գրեթե ամբողջ ժամանակահատվածի համար: Նշվածը կլինի այն դեպքում, եթե սվոպի ժամկետը 10 տարի է, և այդ դրույքը դիտելի է սովորաբար գնանշվող ինտերվալներով 9 տարվա համար, այն դեպքում, եթե 10-րդ տարվա եկամտաբերության կորի խելամիտ էքստրապոլացիան նշանակալի չի լինի ամբողջությամբ վերցված սվոպի իրական արժեքի չափման համար,

գ) *«Հաստատուն ստանալու - փոփոխական վճարելու» տոկոսադրույքի սվոպ՝ հիմնված կոնկրետ բանկի բազային (նվազագույն) դրույքի վրա:* 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի բանկի բազային (նվազագույն) դրույքը՝ ստացված էքստրապոլացիայի միջոցով, եթե էքստրապոլացված արժեքները հիմնավորվում են դիտելի շուկայական տվյալներով, օրինակ, կոռելացնելով տոկոսադրույքի հետ, որը դիտելի է սվոպի գրեթե ամբողջ ժամկետի ընթացքում,

դ) *բորսայում շրջանավորվող բաժնետոմսերի գծով եռամյա օպցիոն:* 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի բաժնետոմսերի ենթադրվող փոփոխականությունը, որը ստացվում է 3-րդ տարվա նկատմամբ էքստրապոլացիայի միջոցով, եթե ստորև նշված երկու պայմաններն առկա են՝

- (i) բաժնետոմսերի գծով միամյա և երկամյա օպցիոնների գները դիտելի են,
- (ii) եռամյա օպցիոնի ենթադրվող էքստրապոլացված փոփոխականությունը հաստատվում է սվոպի՝ ըստ էության ամբողջ ժամկետի ընթացքում դիտելի շուկայական տվյալներով:

Այդ դեպքում ենթադրվող փոփոխականությունը կարելի է ստանալ բաժնետոմսերի գծով միամյա և երկամյա օպցիոնների ենթադրվող փոփոխականությունները էքստրապոլացնելով, և դրանք հաստատվում են համադրելի կազմակերպությունների բաժնետոմսերի գծով եռամյա օպցիոնների ենթադրվող փոփոխականություններով, եթե միամյա և երկամյա ենթադրվող փոփոխականությունների հետ կոռելացիան հաստատված է:

ե) *լիցենզային համաձայնություն:* Բիզնեսի միավորման արդյունքում ձեռք բերված լիցենզային համաձայնության համար, որի շուրջ ձեռք բերվող

կազմակերպությունը (լիցենզային համաձայնության կողմը) վերջերս բանակցություններ է վարել չկապակցված կողմի հետ, 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի չկապակցված կողմի հետ պայմանագրում սահմանված ռոյալթիի դրույքաչափը համաձայնության սկզբի դրությամբ,

- զ) *պատրաստի արտադրանքի պաշարները մանրածախ վաճառակետում:* Պատրաստի արտադրանքի պաշարների համար, որոնք ձեռք են բերվում բիզնեսի միավորումում, 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի կամ մանրածախ շուկայում գնորդներին առաջարկվող գինը, կամ մեծածախ շուկայում մանրածախ վաճառողներին առաջարկվող գինը՝ ճշգրտված ըստ պաշարի միավորի և համադրելի (այսինքն՝ համանման) պաշարի միավորների պայմանների ու գտնվելու վայրի միջև տարբերությունների, որպեսզի իրական արժեքի չափումն արտացոլի այն գինը, որը կստացվեր մեկ այլ մանրածախ վաճառողին պաշարը վաճառելու գործարքում, որն էլ պահանջվող հավելյալ ջանքերով ավարտին կհասցնեք վաճառքը: Հայեցակարգային առումով, իրական արժեքի չափումը կլինի նույնը՝ անկախ այն հանգամանքից, թե ճշգրտումները կատարվել են մանրածախ գնի նկատմամբ (դեպի ներքև), թե մեծածախ գնի նկատմամբ (դեպի վերև): Սովորաբար, իրական արժեքի չափման համար պետք է օգտագործվի այն գինը, որը պահանջում է ամենաքիչ թվով սուբյեկտիվ ճշգրտումներ,
- է) *պահվող և օգտագործվող շենք:* 2-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի դիտելի շուկայական տվյալներից ստացվող մեկ քառակուսի մետր շենքի համար սահմանված գինը (գնահատման բազմապատիկ), օրինակ, համանման վայրերում համադրելի (համանման) շենքեր ներառող դիտելի գործարքների գներից ստացվող բազմապատիկներ,
- ը) *դրամաստեղծ միավոր:* 2-րդ մակարդակի տվյալ կարող է հանդիսանալ դիտելի շուկայական տվյալներից ստացվող գնահատման բազմապատիկը (օրինակ՝ եկամուտների կամ հասույթի, կամ ֆինանսական արդյունքի համանման ցուցանիշի բազմապատիկը), օրինակ, համադրելի (համանման) ձեռնարկատիրական գործունեություններ ներառող դիտելի գործարքների գներից ստացվող բազմապատիկները՝ հաշվի առնելով գործառնական, շուկայական, ֆինանսական և ոչ ֆինանսական գործոնները:

3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալներ (պարագրաֆներ 86-90)

Բ36. Ստորև նշված են կոնկրետ ակտիվների և պարտավորությունների համար 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալների օրինակներ՝

- ա) *երկարաժամկետ արժույթային սվոպ:* 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի կոնկրետ արժույթով արտահայտված տոկոսադրույքը, որը դիտելի չէ և չի կարող հաստատվել դիտելի շուկայական տվյալներով՝ սովորաբար գնանշվող միջակայքերով կամ այլ կերպ արժույթային սվոպի ըստ էության ամբողջ ժամկետի համար: Արժույթային սվոպում տոկոսադրույքները սվոպի դրույքներն են՝ հաշվարկված համապատասխան երկրների եկամտաբերության կորերի հիման վրա,

- բ) *բորսայում շրջանավոր դաժնետոմսերի գծով եռամյա օպցիոն*: 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի պատմական փոփոխականությունը, այսինքն՝ բաժնետոմսերի պատմական գներից ստացվող բաժնետոմսերի փոփոխականությունը: Սովորաբար, պատմական փոփոխականությունը չի ներկայացնում շուկայի ներկա մասնակիցների ակնկալիքները ապագա փոփոխականության վերաբերյալ, նույնիսկ, եթե դա օպցիոնը գնորոշելու միակ տեղեկատվությունն է,
- գ) *տոկոսադրույքի սվոպ*: 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի սվոպի համար միջին շուկայական համաձայնեցված (չպար-տավորեցնող) գնի ճշգրտումը, որը մշակվել է օգտագործելով տվյալներ, որոնք ուղղակիորեն դիտելի չեն և դիտելի շուկայի տվյալների միջոցով այլ կերպ չեն կարող հաստատվել,
- դ) *բիզնեսի միավորումում ստանձնած պարտավորություն շահագործումից հանման գծով*: 3-րդ մակարդակի տվյալ կլինի պարտականությունը կատարելու համար վճարվելիք դրամական միջոցների ապագա արտահոսքերի վերաբերյալ, կազմակերպության սեփական տվյալների օգտագործմամբ, կատարված ընթացիկ գնահատականը (ներառյալ՝ շուկայի մասնակիցների ակնկալիքները պարտականությունը կատարելու ծախսումների, ինչպես նաև այն փոխհատուցման վերաբերյալ, որ շուկայի մասնակիցը կպահանջեր ակտիվը ապատեղակայելու պարտականությունը ստանձնելու համար), եթե չկա որևէ հիմնավոր տեղեկատվություն, որը կցուցանի, որ շուկայի մասնակիցները կօգտագործեն այլ ենթադրություններ: Այդ 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալը կօգտագործվի ներկա արժեքի մեթոդում այլ տվյալների հետ միասին, օրինակ՝ ընթացիկ ոչ ռիսկային տոկոսադրույքը կամ ոչ ռիսկային դրույքը՝ ճշգրտված՝ հաշվի առնելով կազմակերպության պարտքային վարկանիշը, եթե կազմակերպության պարտքային վարկանիշի ազդեցությունը պարտավորության իրական արժեքի վրա արտացոլվում է գեղջված դրույքում, այլ ոչ թե դրամական միջոցների ապագա արտահոսքերի գնահատականում,
- ե) *դրամաստեղծ միավոր*: 3-րդ մակարդակի ելակետային տվյալ կլինի կազմակերպության սեփական տվյալների օգտագործմամբ մշակված ֆինանսական կանխատեսումը (օրինակ՝ դրամական հոսքերի կամ շահույթի կամ վնասի), եթե չկա որևէ հիմնավոր տեղեկատվություն, որը կցուցանի, որ շուկայի մասնակիցները կօգտագործեն այլ ենթադրություններ:

Իրական արժեքի չափումը, երբ ակտիվի կամ պարտավորության համար գործունեության ծավալը կամ մակարդակը նշանակալիորեն նվազել է

Բ37. Ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքը կարող է ազդեցության ենթարկվել, երբ այդ ակտիվի կամ պարտավորության գծով կա գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի անկում՝ համեմատած ակտիվի կամ պարտավորության (կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների) գծով շուկայի սովորական գործունեության հետ: Որպեսզի որոշում կայացվի, հիմք ընդունելով առկա վկայությունը, թե արդյոք տեղի է ունեցել ակտիվի կամ պարտավորության գծով

գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի անկում, կազմակերպությունը պետք է գնահատի գործունեության նշանակալի և տեղին լինելը հետյալ կերպ՝

- ա) վերջին ժամանակներում կայացած գործարքների թիվը փոքր է,
- բ) գնանշումները չեն մշակվում ընթացիկ տեղեկատվության օգտագործմամբ,
- գ) գնանշումները զգալիորեն տարբեր են (տատանվում են) թե՛ ժամանակի ընթացքում, թե՛ շուկայաստեղծների միջև (օրինակ՝ բրոքերային շուկաներում),
- դ) ինդեքսները, որոնք նախկինում խիստ կոռելացված էին ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքների հետ, այլևս ակնհայտորեն չունեն կոռելացիա այդ ակտիվի կամ պարտավորության իրական արժեքի ամենավերջին ցուցանիշների հետ,
- ե) նկատվում է ենթադրվող իրացվելիության գծով ռիսկի հավելագնի, եկամտաբերության կամ ֆինանսական կատարողական ցուցանիշների նշանակալի աճ (ինչպիսիք են չվճարման դրույքներ կամ մայր գումարների կորուստ) դիտելի գործարքների կամ գնանշված գների գծով՝ համեմատած դրամական ակնկալվող հոսքերի վերաբերյալ կազմակերպության գնահատականի հետ՝ հաշվի առնելով այդ ակտիվի և պարտավորության գծով պարտքային և այլ չկատարման ռիսկին վերաբերող առկա բոլոր շուկայական տվյալները,
- զ) առկա է պահանջարկի և առաջարկի մեծ սփրեղ (սփռվածք) կամ այդ սփրեղի (սփռվածքի) նշանակալի աճ,
- է) ակտիվի կամ պարտավորության կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների գծով նոր թողարկումների համար առկա է շուկայում (այսինքն՝ առաջնային շուկայում) գործառնությունների ծավալի նշանակալի անկում կամ չկա շուկա,
- ը) հրապարակայնորեն հասանելի է քիչ տեղեկատվություն (օրինակ՝ այն գործարքների գծով, որոնք տեղի են ունենում «Պրինցիպալ-պրինցիպալ» շուկայում):

Բ38. Եթե կազմակերպությունը եզրակացնում է, որ առկա է ակտիվի կամ պարտավորության գծով գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի անկում՝ համեմատած այդ ակտիվի կամ պարտավորության (կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների) գծով սովորական շուկայական գործունեության հետ, անհրաժեշտ է կատարել գործարքների կամ գնանշված գների հետագա վերլուծություն: Գործունեության մակարդակի կամ ծավալի անկումն ինքնին չի կարող ցուցանել, որ գործարքի գինը կամ գնանշված գինը չի ներկայացնում իրական արժեքը կամ, որ գործարքն այդ շուկայում սովորական չէ: Մակայն, եթե կազմակերպությունը որոշում է, որ գործարքը կամ գնանշված գինը չի ներկայացնում իրական արժեքը (օրինակ՝ կարող են լինել գործարքներ, որոնք սովորական չեն), անհրաժեշտ կլինի կատարել այդ գործարքների կամ գնանշված գների ճշգրտում, եթե կազմակերպությունն այդ գներն օգտագործում է որպես իրական արժեքի չափման հիմունք և այդ ճշգրտումը նշանակալի կլինի իրական արժեքի չափման համար՝ որպես մեկ ամբողջություն: Ճշգրտումներ անհրաժեշտ կարող են լինել նաև այլ հանգամանքներում (օրինակ՝ երբ

համանման ակտիվի գինը պահանջում է նշանակալի ճշգրտում՝ այն չափվող ակտիվի հետ համադրելի դարձնելու համար կամ, երբ գինը հնացած է):

- Բ39. Մույն ՖՀՄՍ-ն չի սահմանում մեթոդաբանություն գործարքների կամ գնանշված գների նշանակալի ճշգրտումներ կատարելու համար: 61-66 և Բ5-Բ11 պարագրաֆներում քննարկվում է գնահատման մեթոդների օգտագործումը իրական արժեքի չափման նպատակով: Անկախ օգտագործվող գնահատման մեթոդից՝ կազմակերպությունը պետք է ներառի ռիսկի գծով համապատասխան ճշգրտումներ, ներառյալ՝ ռիսկի հավելագինը՝ արտացոլելու այն գումարը, որը շուկայի մասնակիցները կպահանջեն որպես ակտիվի կամ պարտավորության դրամական հոսքերին ներհատուկ անորոշության համար փոխհատուցում (տե՛ս պարագրաֆ Բ17-ը): Այլապես, չափումը արժանահավատորեն չի ներկայացնի իրական արժեքը: Որոշ դեպքերում համապատասխան ռիսկի գծով ճշգրտման որոշումը կարող է դժվար լինել: Սակայն, միայն դժվարության աստիճանը բավարար հիմք չէ ռիսկի գծով ճշգրտումը բացառելու: Ռիսկի գծով ճշգրտումը պետք է արտացոլվի շուկայի մասնակիցների միջև չափման ամսաթվի դրությամբ ընթացիկ շուկայական պայմաններում կնքվող սովորական գործարքում:
- Բ40. Եթե ակտիվի կամ պարտավորության գծով առկա է գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի նվազում, կարող է տեղին լինել գնահատման մեթոդի փոփոխությունը կամ մի քանի մեթոդների օգտագործումը (օրինակ՝ շուկայական մոտեցման և ներկա արժեքի մեթոդի օգտագործումը): Գնահատման մի քանի մեթոդների օգտագործումից առաջացող ցուցանիշները կշռելիս՝ կազմակերպությունը պետք հաշվի առնի իրական արժեքի չափումների տիրույթի խելամտությունը: Նպատակն է որոշել տիրույթում այն կետը, որն ավելի լավ է ներկայացնում իրական արժեքը՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում: Իրական արժեքի չափումների լայն տիրույթը կարող է ցուցանշել, որ հետագա վերլուծության կարիք կա:
- Բ41. Նույնիսկ եթե առկա է ակտիվի կամ պարտավորության գծով գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի նվազում, իրական արժեքի չափման նպատակը մնում է նույնը: Իրական արժեքն այն գինն է, որը չափման ամսաթվի դրությամբ, շուկայի մասնակիցների միջև սովորական (այսինքն՝ ոչ ստիպողական լուծարման կամ հարկադիր վաճառքի) գործարքում կստացվեր ակտիվի վաճառքից կամ կվճարվեր պարտավորությունը փոխանցելու դիմաց՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում:
- Բ42. Այն գնի գնահատումը, որով շուկայի մասնակիցները կցանկանային գործարք կնքել չափման ամսաթվի դրությամբ՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում, եթե առկա է ակտիվի կամ պարտավորության գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի նվազում, կախված է չափման ամսաթվի դրությամբ առկա փաստերից և հանգամանքներից և պահանջում է դատողություն: Ակտիվը պահելու կամ պարտավորությունը մարելու կամ այլ կերպ կատարելու կազմակերպության մտադրությունը տեղին չէ՝ իրական արժեքի չափման համար, քանի որ իրական արժեքը շուկայի վրա հիմնված՝ այլ ոչ կազմակերպությանը բնորոշ չափում է:

Ոչ սովորական գործարքների նույնականացումը

Բ43. Գործարքի սովորական կամ ոչ սովորական լինելու որոշումը առավել դժվար է, եթե տեղի է ունեցել ակտիվի կամ պարտավորության գործունեության մակարդակի կամ ծավալի նշանակալի նվազում՝ համեմատած տվյալ ակտիվի կամ պարտավորության (կամ համանման ակտիվների կամ պարտավորությունների) գծով սովորական շուկայական գործունեության հետ: Նման հանգամանքներում տեղին չէ եզրակացնել, որ բոլոր գործարքներն այդ շուկայում սովորական չեն (այսինքն՝ ստիպողական լուծարում են կամ հարկադրված վաճառք): Գործարքի՝ ոչ սովորական լինելը ցուցանշող հանգամանքներից են՝

- ա) նախքան չափման ամսաթիվն ընկած ժամանակաշրջանում շուկայում համապատասխան ներկայացվածություն չի եղել, որպեսզի հաշվի առնվեին այն շուկայական գործունեությունները, որոնք բնորոշ և սովորական են այդպիսի ակտիվների կամ պարտավորությունների գծով գործարքների համար՝ ընթացիկ շուկայական պայմաններում,
- բ) եղել է սովորական և ընդունված շուկայահանման ժամանակաշրջան, սակայն վաճառողը ակտիվը կամ պարտավորությունը վաճառել է շուկայի մեկ մասնակցի,
- գ) վաճառողը սնանկացման մեջ է կամ գտնվում է սնանկացման եզրին կամ գտնվում է լուծարային կառավարման ներքո (այսինքն՝ վաճառողը հարկադրանքի տակ է),
- դ) վաճառողից պահանջվում է վաճառել՝ կարգավորող կամ իրավական պահանջները բավարարելու նպատակով (այսինքն՝ հարկադրված է),
- ե) գործարքի գինը կտրուկ տարբեր է՝ նույն կամ համանման ակտիվի կամ պարտավորության համար այլ վերջին գործարքի գնի հետ համեմատ:

Կազմակերպությունը պետք է գնահատի հանգամանքները, որոշելու, թե արդյոք հաշվի առնելով առկա վկայությունները, գործարքը սովորական է:

Բ44. Իրական արժեքը չափելիս կամ շուկայական ռիսկի հավելագինը գնահատելիս՝ կազմակերպությունը պետք է դիտարկի ստորև նշվածները՝

- ա) եթե վկայությունը ցուցանում է, որ գործարքը սովորական չէ, ապա կազմակերպությունը պետք է քիչ կարևորություն տա կամ ընդհանրապես չտա, այդ գործարքի գնին (իրական արժեքի այլ ցուցանիշների հետ համեմատ),
- բ) եթե վկայությունը ցուցանում է, որ գործարքը սովորական է, ապա կազմակերպությունը պետք է հաշվի առնի այդ գործարքի գինը: Գործարքի գնին տրվող կարևորությունը՝ իրական արժեքի այլ ցուցանիշների հետ համեմատ, կախված կլինի այնպիսի փաստերից և հանգամանքներից, ինչպիսիք են ստորև նշվածները՝
 - (i) գործարքի ծավալը,
 - (ii) գործարքի համադրելիությունը չափվող ակտիվի կամ պարտավորության նկատմամբ,
 - (iii) գործարքի կատարման ամսաթվի մոտիկությունը չափման ամսաթվին:

գ) եթե կազմակերպությունը չունի բավարար տեղեկատվություն, որպեսզի եզրակացնի՝ գործարքը կարգավորվող է, թե՛ ոչ, այն պետք է հաշվի առնի գործարքի գինը: Սակայն, այդ գործարքի գինը կարող է չներկայացնել իրական արժեքը (այսինքն՝ գործարքի գինը պարտադիր չէ, որ հանդիսանա իրական արժեքի չափման կամ ռիսկի հավելագինը գնահատելու միակ կամ հիմնական հիմունքը): Երբ կազմակերպությունը չունի բավարար տեղեկատվություն եզրակացնելու համար, թե արդյոք կոնկրետ գործարքները սովորական են, կազմակերպությունը պետք է այդ գործարքներին ավելի քիչ կարևորություն տա՝ համեմատած այլ գործարքների հետ, որոնց սովորական լինելը հայտնի է:

Անհրաժեշտ չէ, որ կազմակերպությունը ներդնի իր բոլոր ջանքերը, որպեսզի որոշի, թե արդյոք գործարքը սովորական է, սակայն կազմակերպությունը չպետք է անտեսի այն տեղեկատվությունը, որը խելամտորեն հասանելի է: Երբ կազմակերպությունը հանդիսանում է գործարքի կողմ, ենթադրվում է, որ այն ունի բավարար տեղեկատվություն՝ եզրակացնելու, թե արդյոք գործարքը սովորական է:

Երրորդ անձանց կողմից տրամադրված գնանշված գների օգտագործումը

- Բ45. Սույն ՖՀՄՍ-ն չի արգելում երրորդ անձանց կողմից տրամադրված գնանշված գների օգտագործումը (ինչպես, օրինակ, գնորոշման ծառայությունները կամ բրոքերների կողմից տրամադրվող գները), եթե կազմակերպությունը որոշել է, որ այդ կողմերի տրամադրած գնանշված գները մշակված են սույն ՖՀՄՍ-ին համապատասխան:
- Բ46. Եթե տեղի է ունեցել ակտիվի կամ պարտավորության գծով գործունեության ծավալի կամ մակարդակի նշանակալի նվազում, կազմակերպությունը պետք է գնահատի, թե արդյոք երրորդ կողմերի կողմից տրամադրված գնանշված գները մշակվել են օգտագործելով սովորական գործարքներն արտացոլող ընթացիկ տեղեկատվությունը կամ օգտագործելով գնահատման մեթոդներ, որոնք արտացոլում են շուկայի մասնակցի ենթադրությունները (ներառյալ՝ ռիսկին վերաբերող ենթադրությունները): Գնանշված գինը որպես իրական արժեքի չափման ելակետային տվյալ արժևորելիս՝ կազմակերպությունն ավելի քիչ է կշիռ է վերագրում (համեմատած իրական արժեքի այլ ցուցանիշների հետ, որոնք արտացոլում են գործարքների արդյունքները) այն գնանշումներին, որոնք չեն արտացոլում գործարքների արդյունքը:
- Բ47. Ավելին, առկա վկայության կարևորությունը գնահատելիս պետք է հաշվի առնվի գնանշման բնույթը (օրինակ՝ արդյոք գնանշումը ցուցանշող գին է, թե պարտավորեցնող առաջարկ)՝ ավելի մեծ կշիռ տալով երրորդ կողմերի կողմից տրամադրվող գնանշումներին, որոնք ներկայացնում են պարտավորեցնող առաջարկներ:

Հավելված Գ

Ուժի մեջ մտնելը և անցումային դրույթներ

Սույն հավելվածը հանդիսանում է սույն ստանդարտի անբաժանելի մասը և ունի այն նույն ուժը, ինչ սույն ՖՀՄՍ-ի այլ մասերը:

- Գ1. Կազմակերպությունը պետք է կիրառի սույն ՖՀՄՍ-ն 2013 թվականի հունվարի 1-ին կամ այդ ամսաթվից հետո սկսվող տարեկան ժամանակաշրջանների համար: Ավելի վաղ կիրառումը թույլատրվում է: Եթե կազմակերպությունը կիրառում է սույն ՖՀՄՍ-ն ավելի վաղ ժամանակաշրջանի համար, ապա պետք է բացահայտի այդ փաստը:
- Գ2. Սույն ՖՀՄՍ-ն պետք է կիրառվի առաջընթաց կերպով՝ տարեկան այն ժամանակաշրջանի սկզբից, որում այն սկզբնապես կիրառվել է:
- Գ3. Սույն ՖՀՄՍ-ի բացահայտման պահանջները կարող են չկիրառվել այն համեմատական տեղեկատվության մեջ, որը տրամադրվում է նախքան սույն ՖՀՄՍ-ի սկզբնական կիրառումն ընկած ժամանակաշրջանների համար:
- Գ4. 2013 թվականի դեկտեմբերին հրապարակված *«Տարեկան բարելավումներ. 2011-2013 թվականներ»* փաստաթղթով փոփոխվել է պարագրաֆ 52-ը: Կազմակերպությունը պետք է կիրառի այդ փոփոխությունը 2014 թվականի հուլիսի 1-ին կամ դրանից հետո սկսվող տարեկան ժամանակաշրջանների համար: Կազմակերպությունը պետք է կիրառի այդ փոփոխությունը առաջընթաց՝ տարեկան ժամանակաշրջանի սկզբից, երբ ՖՀՄՍ 13-ը սկզբնապես կիրառվել է: Ավելի վաղ կիրառումը թույլատրվում է: Եթե կազմակերպությունը կիրառում է այդ փոփոխությունը ավելի վաղ ժամանակաշրջանի համար, պետք է բացահայտի այդ փաստը:
- Գ5. 2014 թվականի հուլիսին հրապարակված ՖՀՄՍ 9-ով փոփոխվել է պարագրաֆ 52-ը: Կազմակերպությունը պետք է կիրառի այդ փոփոխությունը, երբ կիրառում է ՖՀՄՍ 9-ը:
- Գ6. 2016 թվականի հունվարին հրապարակված *«Վարձակալություններ»* ՖՀՄՍ 16-ով փոփոխվել է պարագրաֆ 6-ը: Կազմակերպությունը պետք է կիրառի այդ փոփոխությունը, երբ կիրառում է ՖՀՄՍ 16-ը: